

Instituce manželství z pohledu středoškolské mládeže

Lenka Jüngerová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka JÜNGEROVÁ**
Osobní číslo: **H10178**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Instituce manželsví z pohledu středoškolské mládeže**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociologie rodiny a manželství.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FIALOVÁ, Ludmila et al. Představy mladých lidí o manželství a rodičovství. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-87-7.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.

MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X.

SINGLY, Francois de. Sociologie současné rodiny. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jan Kalenda**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **3. května 2013**

Ve Zlíně dne 19. února 2013

doc. Ing. Aněžka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

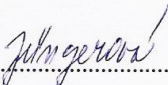
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně15.4.2013

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo uží či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce pojednává o dnešních středoškolských studentech a jejich názorech a postojích, které zaujmají k instituci manželství. Dále se věnuje tématu rodiny a jejích proměn z hlediska historie. Zabývá se manželstvím a nesezdaným soužitím. Cílem práce je zjistit, jakou formu budoucího soužití dnešní mládež preferuje, jaké má kritéria pro volbu partnera, jak vnímá manželství a jakou mu přikládá důležitost. Empirická část práce je zaměřena na zjišťování názorů a postojů k instituci manželství u vybrané středoškolské mládeže pomocí dotazníkového šetření.

Klíčová slova: rodina, manželství, nesezdané soužití, postoj, názor, adolescence, partnerský vztah

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with today's high school students and their opinions and attitudes towards the institution of marriage. It also discusses the subject of family and its changes in terms of history. It deals with marriage and unmarried cohabitation. The aim of this bachelor thesis is to determine what form of future coexistence today's young people prefer, what the criteria for choosing a partner are, how the marriage is perceived and how important it is for them. The empirical part is aimed at collecting opinions and attitudes of chosen high school students towards the institution of marriage via a questionnaire survey.

Key words: family, marriage, unmarried cohabitation, attitude, opinion, adolescence, relationship

Děkuji panu Mgr. Kalendovi za odbornou pomoc a vedení mé bakalářské práce a moji rodině za obrovskou trpělivost.

Motto:

Manželství samo o sobě není dobré, ani špatné. Jeho zdar či nezdar je jedině ve vás.

A. Maurois

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 RODINA A JEJÍ PROMĚNY	11
1.1 POVAHA ZMĚN RODINY OD TRADIČNÍ AŽ K POSTMODERNÍ SPOLEČNOSTI	12
1.2 PROMĚNY FUNKCÍ RODINY	14
1.3 ČESKÁ RODINA.....	16
1.3.1 Změny v uspořádání české domácnosti.....	17
2 INSTITUTE MANŽELSTVÍ	19
2.1 HISTORICKÝ PŮVOD MANŽELSTVÍ A NESEZDANÉHO SOUŽITÍ.....	20
2.2 PŘEDSTAVY MLADÝCH LIDÍ O MANŽELSTVÍ A NESEZDANÉM SOUŽITÍ	23
2.2.1 Volba partnera	26
2.2.2 Partnerský vztah	29
2.3 OČEKÁVÁNÍ ŽEN A MUŽŮ V MANŽELSTVÍ	31
3 OBDOBÍ ADOLESCENCE	34
3.1 CHARAKTERISTICKÉ ZMĚNY V OBDOBÍ ADOLESCENCE	34
3.2 FORMOVÁNÍ NÁZORŮ A POSTOJŮ	35
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 PŘÍPRAVA VÝZKUMU	39
4.1 POJETÍ VÝZKUMU	39
4.2 VÝZKUMNÝ CÍL.....	39
4.3 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU A VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	40
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	41
4.5 VOLBA VÝZKUMNÝCH TECHNIK.....	41
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	42
5 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO VÝZKUMU	44
5.1 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	63
ZÁVĚR	67
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	69
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	72
SEZNAM GRAFŮ	73
SEZNAM TABULEK	74
SEZNAM PŘÍLOH	75

ÚVOD

V dnešní době stoupá průměrný věk, kdy lidé vstupují do manželství a kdy si pořizují první dítě. Dříve se pohybovala tato věková hranice kolem dvaceti let a nyní je to až kolem třiceti let. Spousta mladých lidí už do manželství ani vstupovat nechce, protože ho považují za přežitok a vyhovuje jim žít v nesezdaném soužití. Někteří naopak do svazku manželského vstoupit chtějí, ale nakonec se stejně rozvedou.

Otázkou zůstává, proč tomu tak je. Může za to nedostatečná komunikace mezi partnery nebo uspěchaný životní styl, kdy se lidé pomalu odcizují? Nebo je to tím, že máme více možností než dříve? Můžeme cestovat, vzdělávat se, pracovat na sobě a manželství pro nás tedy není prioritou a odsouváme ho někam do pozadí? Tyto otázky jsou velmi aktuální, o čemž svědčí i fakt, že na toto téma bylo uskutečněno už hodně výzkumů.

Současná generace středoškolské mládeže je formována jinými vnějšími podmínkami, má jiné ideály a nachází se v jiné společenské a ekonomické situaci, než generace předchozí. Vytváří si své vlastní představy o budoucnosti a životní plány, mezi něž patří jistě i představy o partnerovi a o způsobu budoucího rodinného života.

V teoretické části práce se zabýváme rodinou, jejím postupným vývojem, změnami a jejími funkcemi. Další kapitola je věnována manželství a nesezdanému soužití. Zaměřujeme se na to, jaké mají mladí lidé představy o volbě partnera, o partnerském vztahu a co muži a ženy od manželství očekávají. Závěrečná kapitola se pak věnuje formování názorů a postojů v období adolescence a důležitým změnám, které patří k tomuto období vývoje.

Cílem praktické části práce je zjistit, jaké názory a postoje zaujímá dnešní mládež k instituci manželství a zda ji preferuje před nesezdaným soužitím. Zjišťuje, jaké výhody a nevýhody spatřují mladí lidé v manželství, jaká mají kritéria pro volbu partnera, zda považují narození dítěte za důvod k uzavření sňatku a jestli by vstoupili do manželství i s partnerem (partnerkou), kterého jejich rodiče neschvalují a hrozilo by tak přerušení jejich vzájemných vztahů. Zároveň se snažíme najít odpověď na otázku, zda existuje souvislost mezi rodinným prostředím, ve kterém respondenti vyrůstají a zvoleným budoucím typem soužití.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA A JEJÍ PROMĚNY

Každý z nás je obklopen nějakými společenskými vazbami, o jejichž důležitosti většinou nepřemýšlíme. Ty nejhlubší vazby nám však nabízí hlavně rodina, ve které žijeme. V této kapitole se zaměříme na proměny rodiny a její historický vývoj. A tak, jak se postupně měnila rodina, změnily se i její funkce. Následně přiblížíme současnou českou rodinu. Otázkou zůstává, co však pojem „rodina“ obnáší. Je snad základním vymezením rodiny instituce manželství?

Záleží na úhlu pohledu. Z psychologického hlediska, je rodina „společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.“(Hartl, 1993, s. 181)

V pedagogickém slovníku se dočteme, že rodina je nejstarší společenská instituce, která plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Současné pojetí tenduje k chápání rodiny jako sociální skupiny nebo společenství žijícího ve vlastním prostoru-domově, uspokojujícího potřeby, poskytujícího péči a základní jistoty dětem. (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 189)

Sociologie pak nahlíží na rodinu jako na formu dlouhodobého solidárního soužití osob, které jsou spojeny příbuzenstvím a zahrnují přinejmenším rodiče a děti. Ke znakům rodiny patří společné bydlení, příslušnost ke společné příbuzenské linii, společná produkce a konzumování statků. Funkcemi rodiny jsou reprodukce lidského rodu a výchova potomstva. (Jandourek, 2001, s. 207)

Pokud srovnáme tyto definice, tak vidíme, že v pedagogickém a sociologickém pohledu na rodinu je kladen důraz na děti, jejich výchovu a uspokojování jejich základních potřeb, bez nich by rodina nebyla tou pravou úplnou rodinou. Psychologie naopak v souvislosti s rodinou zmiňuje termín manželství, o kterém se v předchozích pojetích nehovoří vůbec. Podoba dnešní rodiny se velmi změnila, zahrnuje nesezdané soužití, bezdětná dvoukariérová manželství, registrované partnerství osob stejného pohlaví, opakovaná manželství kvůli zvyšující se rozvodovosti nebo nově i fenomén Singles, kdy spousta mladých lidí do manželství ani vstupovat nechce.

1.1 Povaha změn rodiny od tradiční až k postmoderní společnosti

Instituce rodiny, která byla považována za snad nejstabilnější výtvar naší civilizace, se nejméně od konce první světové války podstatně změnila a dále mění. A nejedná se pouze o změny marginální, ale o nejzákladnější charakteristiky rodiny. Podle Možného (1999, s. 19-21) jsou to zejména tyto:

V křesťanském kulturním okruhu měla po staletí rodina monopol na legitimní sex, tento monopol padl a všeobecně legitimním se stal sex předmanželský.

V současnosti se mladí lidé vymaňují z kontroly rodiny a sex se stává součástí partnerských vztahů. Podmínkou sexu mezi mladými lidmi je většinou milostný cit, i když to není nutnost. Někteří mladí lidé provozují i sex bez lásky, ale přesto jej používají jako důkaz její existence při vzájemném vyjednávání. Muž i žena dříve vstupovali do manželství bez sexuální zkušenosti a po uzavření manželství následovalo období „sexuálního“ učení. Dnes už je sex součástí rodinné socializace. Mladí lidé jsou dnes vychováni k zodpovědnému sexu a sexuálnímu sebeovládání. Většina mužů a žen, kteří dnes navazují partnerské vztahy, případně uzavírají sňatek, má značné sexuální zkušenosti a znalosti. (Katrňák et al., 2010, s. 31)

Díky novým technologiím (hormonální antikoncepce, nitroděložní tělíčko apod.) mohl rodině, i při legitimaci mimomanželského sexu, zůstat monopol na legitimaci plození dětí a dlouho jí také zůstal, ale od počátku sedmdesátých let prudce stoupá počet nemanželských dětí ve všech společnostech našeho kulturního okruhu. V zemích, kde se čtvrtina (ale už i přes 50 %) dětí rodí mimo manželství, je pak už těžké mluvit o monopolu manželství na plození dětí. (Možný, 1999, s. 19)

V tradiční rodině byl výběr manželského partnera v rukou rodičů, kteří vybírali s ohledem na to, nakolik je potenciální partner vhodný z hlediska rodinného statusu, majetku i kulturního habitu. Dvě světové války, světová hospodářská krize a komunistický puč, který u nás proběhl, pak ukázaly, jak je nejisté trvalé držení a nezměnitelná hodnota rodinných majetků. (Možný, 1999, s. 19)

V současnosti je životní úroveň každého jedince stále častěji závislá na jeho kulturním kapitálu, tedy vzdělání, zkušenosti a podobně, nikoliv na ekonomickém kapitálu, který bývá

v rodině předmětem dědictví. Manželství už není chápáno jako prostředek přenosu rodinné tradice a majetku rodiny, ale jako individuální rozhodnutí dvou lidí, kteří tak založí novou rodinu a vytvoří novou rodinnou formu, u níž se neočekává kontinuita. (Katrňák et al., 2010, s. 21)

Křesťanství koncipovalo manželství jako instituci, která je těmi, kteří byli sezdáni, nezrušitelná, rodinu jednou založenou, považovalo za doživotní. Toto pojetí však už dnes neplatí, na manželství je pohlíženo jako na občanskou smlouvu, kterou může vypovědět kterákoliv ze stran. Jistota tohoto svazku postupně slábne. Začal růst počet rozvodů a opakovaných manželství. Mladí lidé dnes stále častěji žijí v partnerském svazku bez manželského slibu a dítě není jediný cíl, ke kterému partnerství dvou lidí směřuje. (Možný, 1999, s. 20)

Prohlubující se dělba práce a rozvoj speciálních institucí vzaly rodině řadu jejích tradičních funkcí. Tím, že se odloučilo pracoviště od bydliště, se rodině vzdálil zaměstnaný muž. Po oslabení produkční funkce rodiny, ztrácely postupně naléhavost i její další základní funkce. Na nezastupitelné místo rodiny nastoupily formální organizace. Škola převzala od rodiny vzdělávání dětí a masmédiu zrušila monopol rodiny na jejich socializaci k uznávaným hodnotám a správnému životnímu stylu. Nemocnice, lékaři a sociální zařízení převzaly od rodiny péči o nemocné, staré a postižené. Rodině zůstal konzum, zábava a citové bezpečí (Možný, 1999, s. 20). Emocionální stránka rodiny ovšem zůstala nenahraditelná.

Hlavním smyslem rodiny byla dříve výchova dětí, kterých se rodilo hodně, a i když jejich výsledný počet v rodině redukovala vysoká úmrtnost, péče o ně dokázala naplnit život muže i ženy. Díky antikoncepci začala od poloviny šedesátých let v našich zemích prudce klesat porodnost a dnes je v mnoha z nich rodina s jedním dítětem nejčastějším typem rodiny. Rodina nejenže ztratila monopol na plození dětí, ona mnohdy přestala mít děti vůbec. (Možný, 1999, s. 21)

Dnešní mladí lidé mají spoustu jiných nabídek a aktivit, které mohou zaujmout místo dítěte v jejich životě. Moderní společnost umožňuje mužům i ženám vybrat si, což bylo v tradiční společnosti skoro nemožné. Mladí lidé si mohou v současnosti zvolit mezi tím, zda chtějí cestovat, studovat, věnovat se kariéře, svým koníčkům nebo mít dítě.

Vzhledem k tomu, že řadu tradičních rodičovských funkcí převzaly formální organizace, tak jedno či dvě děti nedokážou naplnit život ženy a muže. Mění se i povaha práce, která už nevyžaduje fyzickou zdatnost a to, že je žena slabší než muž, ji už v zaměstnání nehandica-

puje (Možný, 1996, s. 21). Od konce padesátých let ženy hromadně opouštějí domácnost a profesní kariéra se pro ně stává stejně důležitou jako pro muže.

Rodina v tradiční společnosti sice někdy stanovovala svým příslušníkům nějaké povinnosti, ale na druhou stranu z nich také snímala odpovědnost a riziko. V dnešní době, kdy se klade velký důraz na individualitu, tak si jedinci sice můžou rozhodovat podle svého uvážení, ale musí pak i nést důsledky těchto rozhodnutí, což si, ale ne všichni uvědomují.

V této kapitole jsme se věnovali změnám, kterými si prošla rodina v tradiční společnosti až po současnost a zaměřili jsme se hlavně na to, jak se tyto proměny dotkly současných mladých lidí, protože na ně je zacílena tato práce. V následující kapitole si pak vyjmenujeme funkce rodiny a jejich projevy, protože ty pak velmi ovlivňují samotnou rodinu, ať už v pozitivním nebo negativním smyslu.

1.2 Proměny funkcí rodiny

Rodinné prostředí, ve kterém vyrůstáme, nás ovlivňuje celou řadou aspektů (struktura rodiny, její úplnost, neúplnost, přítomnost sourozenců, prarodičů, vybavení rodinného prostředí, vzdělání a povaha zaměstnání rodičů apod.). Všechny tyto momenty mají velký vliv na utváření našich postojů a hodnot. Postavení rodiny ve společnosti a její význam pro společnost i pro jedince se opírá o fakt, že rodina naplňuje široké spektrum funkcí. Ovšem díky zvýšeným požadavkům a nárokům, které jsou na dnešní rodinu kladeny, neplní tyto funkce dostatečně. Otázkami, jak se tyto jednotlivé funkce projevují a jaký mají aktuální význam, se zabýval Procházka (2012, s. 103-110) :

a) Biologicko-reprodukční funkce se mění v tom, že dochází k odkladu porodnosti, k nárůstu počtu párů, které po dítěti touží, ale je jim tento dar odepřen, a také roste počet jedinců, kteří se vědomě rozhodli nemít dítě. Možná to odráží stav současné společnosti a možná je to strach z toho, aby se jedinec nestal „obětí rodičovství“ (Sobotková, 2007, s. 157).

b) Sociálně-ekonomická funkce spočívá v tom, že je rodina (z ekonomického hlediska hovoříme o domácnosti) významným spotřebitelem, ale též tvůrcem ekonomických hodnot (podnikatelé, rodinné podniky). Můžeme ji vyjádřit jako schopnost zajistit ekonomické a sociální podmínky pro zajištění a realizaci potřeb svých členů. Poruchy této funkce se proje-

vují v hmotném nedostatku rodin, což bývá někdy důsledkem nezaměstnanosti nebo také zvyšování životních nákladů.

c) Výchovná funkce je jedním z hlavních účelů rodiny, i když někdy je odpovědnost za výchovu přesouvána na školu a očekává se, že profesionální přístup učitelů napraví chyby, kterých se ve svých výchovných přístupech rodina dopouští.

d) Socializační funkce rodiny nevyjadřuje jen vztah rodičů ke svým dětem, ale je také zpětným působením na rodiče nebo prarodiče, pokud žijí v sepětí s rodinou svých vlastních dětí. Efektivní socializace umožní dětem postupně přejít z rodinného prostředí do širšího světa a úspěšně se v něm orientovat.

Rodina je prvním a hodně závazným modelem společnosti, se kterým se dítě setkává. Předurčuje jeho vztahy k jiným skupinám lidí a jeho osobní rozvoj. Rodina dítě orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům a poskytuje mu určitý typ podpory, čímž mu předává sociální dovednosti, bez kterých se v dospělosti neobejde. V tomto smyslu mluví o socializační funkci Matoušek. (1997, s. 8)

e) Emocionální funkce je nejvýznamnější a nezastupitelná. Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty. Od 90. let minulého století lze u nás v důsledku všech změn pozorovat, že přibývá rodin, které tuto funkci (z důvodu rozvodů, dezintegrace, zaneprázdněnosti apod.) plní jen velmi obtížně nebo vůbec.

f) Ochranná a domestikační funkce spočívá v zajišťování životních potřeb u všech členů rodiny a ve vytvoření faktického zázemí. Rodina je vždy konkrétním prostorem, ve kterém může každý její člen najít fyzické útočiště i emocionální přijetí, dává hmatatelný pocit, že každý člen rodiny někam patří.

g) Rekreační a regenerační funkce spočívá v roli volného času pro člověka. Ukazuje se jako velmi významné, jakým způsobem rodina tráví pohromadě svůj volný čas, jakým zájmovým činnostem se jednotliví členové věnují a jakým způsobem tráví dovolené.

V následující kapitole se blíže zaměříme na českou rodinu a na proměny rodinného a partnerského chování u nás.

1.3 Česká rodina

Rodinné chování občanů se u nás změnilo hlavně po roce 1989. Otevřené hranice přinesly zejména mladým lidem možnosti cestování, stejně tak se rozšířila nabídka ke studiu, což ovlivnilo sňatečnost a porodnost.

Počet sňatků se v osmdesátých letech v České republice pohyboval rozmezí mezi 80-90 000 ročně. Od roku 1990 stále klesá a v roce 1995 dosáhl hodnoty 54 000. Věk vstupu do prvního manželství byl u nás v osmdesátých letech u mužů v průměru 24 let, u žen 21 let. Tento rychlý vstup do manželství, dával totiž snoubencům naději na získání vlastního bytu a na úspěšné opuštění původní rodiny. Tento ukazatel pak v roce 1995 stoupl na hodnotu 26 let u mužů a 24 let u žen. Co se týče porodnosti, tak v osmdesátých letech se u nás rodilo kolem 130 000 dětí ročně, zatímco v roce 1995 to bylo už jen alarmujících 96 000 dětí. Bez zajímavosti není ani fakt, že počet živě narozených dětí mimo manželství se pohyboval okolo hodnoty 10 000 ročně, ale v roce 1995 už dosáhl hodnoty 15 000. Jediný počet, který se bohužel nemění, je počet rozvodů, už od osmdesátých let je stabilizován okolo ročního průměru 30 000. Nepříznivý je i poměr počtu rozvodů ke stu nových sňatků. Ten činil v osmdesátých letech 37 a v současnosti dosáhl hodnoty 56. (Matoušek, 1997, s. 35-36)

Jak můžeme vidět na uvedených číslech, tak trendem je odkládání sňatků a mateřství do vyššího věku. Znakem dnešní doby je také fenomén mimomanželských dětí. Co je ovšem alarmující, je počet rozvodů. Podle provedených výzkumů se rozvádí každé druhé manželství.

Bohužel, stále více mladých lidí má zkušenost s rozvodem svých rodičů. V sedmdesátých letech končila rozvodem třetina manželství, koncem osmdesátých let to bylo už 38% manželství. V první polovině devadesátých let tento podíl sice mírně poklesl, ale na konci už dosáhl 42%. Délka rozvedených manželství činila průměrně deset let. V té době měla průměrná rodina dvě děti, a tak můžeme vidět, že se tento problém dotýkal stále většího podílu dětí. Dá se předpokládat, že z dnešních mladých lidí má přibližně třetina osobní zkušenost s rozvodem ve své rodině. (Fialová et al., 2000, s. 32)

Co je ovšem zajímavé a dle našeho názoru překvapivé, tak podle výzkumu, který prováděl Plaňava, se zjistilo, že mezi adolescenty s rozvodovou zkušeností a bez ní nebyly rozdíly v hodnocení a v názorech na manželské soužití. Pokud nějaké rozdíly zjištěny byly, týkaly se spíše hodnocení rozvodu, ten kdo měl tuto osobní zkušenost z vlastní rodiny, zaujímal negativnější a vyhraněnější postoj k rozvodům obecně. Na druhé straně, dospívající z rozvedených manželství považovali důsledky rozvodu za méně destruktivní. Zkušenosti byly někdy zúročeny i pozitivně, dívky s rozvodovou zkušeností uváděly, že rozpad manželství vlastních rodičů jim slouží jako negativní vzor, považovaly se za poučenější, jak nejednat. Chlapci zase vidí pozitivní efekt rozvodu vlastních rodičů v tom, že jim poskytl prostor k rozvoji větší samostatnosti. (Macek, 2003, s. 93)

Podle Možného (1999, s. 187) souvisí rozvodovost českých manželství se socioekonomickým statusem.

V České republice je také zaznamenán nárůst neúplných rodin, kdy o děti pečuje pouze jeden z rodičů, nejčastěji matka. Podrobněji se tomu budeme věnovat v následující kapitole.

1.3.1 Změny v uspořádání české domácnosti

Proti evropskému vývoji, má česká rodina určité zpoždění, které je dáno čtyřicetiletou izolací české společnosti od západních zemí. To se ovšem dynamicky vyrovnávalo od okamžiku, kdy se v devadesátých letech Česko znovu otevřelo světu. Vedle dvougenerační rodiny, která zůstává dominujícím typem rodinného uspořádání a bydlení, přibývá domácností v čele s jedním dospělým (nejčastěji matkou), a zejména domácností jednotlivců. (Možný, 2006, s. 253)

„Zatímco v tradiční společnosti splývá založení domácnosti do jednoho období se sňatkem a společným bydlením s partnerem (je s ním normativně spojeno – instituce manželství podmiňuje ostatní) v průběhu modernity se rozhodování o založení domácnosti, soužití s partnerem, uzavření sňatku nebo o rodičovství rozpadají do samostatných etap“ (Katrňák et al., 2010, s. 123).

Podle několika posledních Sčítání lidu v České republice je zaznamenáván trvalý pokles podílu rodinných domácností. (Za rodinnou domácnost se považuje ta domácnost, jejíž osazenstvo tvoří heterosexuální pár, ať už sezdaný, anebo ne, s dětmi anebo bez nich). V polo-

vině minulého století tvořily tyto domácnosti tři čtvrtiny všech českých domácností, dnes je jich už jen 55 %.(Možný, 2006, s. 253)

Nově se také objevuje fenomén mladých lidí, kteří zůstávají ve společné domácnosti spolu s rodiči i dlouho po dosažení formální dospělosti. Je to dáváno do souvislosti s nebývalým rozšířením vysokoškolského studia a jeho prodlužováním, se situací na trhu s bydlením a také s životním stylem mladé generace. Zároveň je však založení vlastní domácnosti považováno za jeden z atributů přechodu k dospělosti.(Katrňák et al. 2010, s. 109)

Dalším typem domácnosti je neúplná rodina, která je tvořena jedním rodičem s alespoň jedním dítětem. Tento podíl domácností se téměř zdvojnásobil, z 8 na 14%. Singly (1999, s. 38) vymezuje termín „neúplná rodina” jako rodinu zahrnující svobodné matky, vdovy, rozvedené ženy s dětmi, biologické rodiny nezahrnující manželský pár i rodiny v čele s ženou bez partnera.

Dnešní mladí lidé se většinou rodili do úplné rodiny, jejich rodiče se snažili dbát na to, aby se jejich děti narodily jako manželské, a mimo manželství přicházelo na svět pouze 5% dětí. Až na konci osmdesátých let se začal počet dětí narozených mimo manželství zvyšovat. Toto zjištění je pro nás důležité, protože zde můžeme vidět, že důsledky tohoto způsobu uvažování názory mladé generace do určité míry formují. (Fialová et al., 2000, s. 29)

Dnes žije v neúplných domácnostech asi 15 % obyvatel České republiky. V jejich čele stojí z 85% žena. Neúplná rodina je stále vnímána jako nouzové řešení, i přes svou vzrůstající početnost. Tímto typem rodiny se zvyšuje různorodost českého rodinného života, ale pro většinovou populaci je často jen přechodným způsobem rodinného života. Vzrůst podílu takových rodin představuje celoevropský trend, stejně jako vzrůst počtu mladých lidí bydlících samostatně. Je to výraz individualizace životní dráhy. (Možný, 2006, s. 255)

Současná rodina je zkrátka jiná než ta tradiční. Svou roli zde určitě sehrává i stát a jeho politika. V následující kapitole se zaměříme blíže na instituci manželství, jeho původ a nesezdané soužití. Zjistíme, jaké představy mají mladí lidé o volbě partnera, partnerském vztahu a manželství a co od něj muži a ženy očekávají.

2 INSTITUTE MANŽELSTVÍ

Manželství je právní vztah zavazující muže a ženu ke společnému životu. V moderní západní společnosti je povolena pouze monogamie, ovšem s vyšší mírou tolerance k rozvodu a uzavření nového manželství. Na relativně vyšší nestabilitu manželství v současnosti mají vliv mnohé faktory, např. vysoká sociální mobilita, emancipace žen, ztráta vlivu rodiny na manželský pár, tolerance k rozvodům ze strany společnosti apod. I přes historické změny, společnost stále vytváří normy, podle kterých manželství vzniká, probíhá a zaniká. Velký počet párů žije v nesezdaných soužitích, z nichž některá přejdou časem do klasického manželství. Praktické a ekonomické důvody (bytové potíže, studium) vedou mnohé mladé páry k odkladu vstupu do manželství a k životu v nesezdaném soužití. Zvyšuje se také počet jedinců, kteří do manželství nevstupují, protože svobodný život má pro ně vyšší hodnotu. (Jandourek, 2001, s. 148)

Podle zákona o rodině č. 94/1963 Sb. (Česko, 1963) je hlavním účelem manželství založení rodiny a řádná výchova dětí. Žádné právní předpisy ovšem pojem rodiny nedefinují, protože z právního hlediska by to nemělo žádný význam. Rodina jako taková nemůže vystupovat v právních vztazích, nemůže dědit, nabyvat majetek ani uzavírat žádné smlouvy. Toto vše mohou pouze konkrétní osoby, a proto si pojem rodiny vykládáme v obecném slova smyslu, kdy rodinu tvoří manželé, jejich děti, popřípadě další příbuzní, kteří s nimi společně žijí a kteří ve smyslu občanského zákoníku tvoří společnou domácnost a kteří mají vůči sobě vzájemná práva a povinnosti.

Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství. Toto prohlášení musí učinit buď před obecním úřadem pověřeným vést matriky nebo před orgánem církve nebo náboženské společnosti, které jsou k tomu oprávněny zvláštním předpisem. Toto prohlášení snoubenců má být učiněno veřejně, slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků. Do roku 1992 byla v zákoně o rodině upravena pouze civilní (občanská) forma sňatku. Možnost podstoupit náboženský obřad po uzavření civilního sňatku sice existovala, aby věřící snoubenci přijali svátost manželství, ale s takovým náboženským obřadem nebyly podle našeho právního řádu spojeny žádné právní následky. V současné době má církevní sňatek tytéž právní následky a stejnou právní váhu

jako sňatek občanský. Snoubenci si tak můžou svobodně zvolit mezi civilní a církevní formou sňatku. (Dvořáková Závodská et al., 2002, s. 12)

Manželství plní tři základní funkce. „ Je to funkce sexuálního soužití, výchova dětí a vzájemná pomoc. V každém stádiu manželství některá z těchto funkcí převažuje, zatímco jiné jsou méně důležité. Uzavřou-li manželství mladí lidé, převažuje funkce sexuálního soužití, neboť v této době ještě nemají děti, jsou zdraví, soběstační a význam vzájemné pomoci není tak důležitý. Po narození dětí je nejdůležitější funkcí manželství jejich výchova. Ve stáří sexuální potřeby manželů ustupují, děti jsou zpravidla soběstačné, a tak nejdůležitější funkcí manželství je vzájemná pomoc manželů, neboť v této době již nemusí být některý z manželů zcela zdrav, a pak je odkázán na pomoc druhého.”(Choděra, 2002, s. 11)

V následující kapitole se blíže zaměříme na původ manželství a nesezdaného soužití, abychom těmto pojmům lépe porozuměli. Podíváme se na to, odkud se vzala instituce manželství, nesezdané soužití a přiblížíme si jejich vývoj.

2.1 Historický původ manželství a nesezdaného soužití

O vzniku manželství se můžeme dočíst už v nejstarším dochovaném právním předpisu, Chamurapiho zákoníku. Už v Mezopotámii v 18. -17. století př. n. l. trvali na tom, že jeden muž má mít pouze jednu manželku. (Hrušáková, 2000, s. 7).

Uzavírání manželství bylo v antickém světě převážně záležitostí dvou rodin. Podle řeckých zvyků šlo o smlouvu mezi dvěma muži, mezi otcem nebo poručníkem nevěsty a budoucím manželem. Pro uzavírání manželství byly důležité dvě události, zasnuby a svatba, které mohly být časově vzdálené i několik let od sebe. Při zasnubách se budoucí ženich s otcem budoucí nevěsty dohodli ohledně věna, které dostávala nevěsta od svého otce a které zůstávalo jejím majetkem. Bylo určeno pro budoucího potomka. Tento majetek mohl budoucí manžel užívat, aniž by se stal jeho vlastníkem. Svatba se pak většinou odehrávala v domě nevěsty. Součástí byla slavnostní hostina. Na závěr hostiny ve večerních hodinách svěřil otec svoji dceru ženichovi a novomanželé byli vedeni v průvodu do domu ženicha. V té době bylo uzavírání manželství rodinnou záležitostí, která se netýkala jen ženicha a nevěsty, ale také jejich rodin. Svatba byla společenskou událostí, na kterou bývali zváni pří-

buzní a přátelé, ale přitom neměla veřejnou povahu v tom smyslu, že by při ní hrála nějakou roli veřejná autorita. (Kašný, 2006, s. 13)

Uzavírání manželství mělo spíše soukromý, rodinný charakter, i když jej doprovázely různé lidové a náboženské zvyky. Manželství bylo chápáno jako praktická životní záležitost, nikoli jako právní vztah, i když manželství mělo i právní důsledky. (Kašný, 2006, s. 14)

Křesťané pak neměli žádný svůj nový, vlastní způsob, jak uzavírat manželství. V prvních staletích se řídili podle zvyků a tradic místa, kde žili. Byli si vědomi, že manželství má svůj původ ve stvoření, a že je uzavírají před Bohem. Tyto křesťanské svatební obřady bývaly doprovázeny požehnáním a modlitbami. Postupně mělo na uzavírání manželství vliv křesťanské chápání člověka, muže a ženy, kteří byli stvořeni k obrazu Božímu a muž i žena byli stejně vykoupeni. Křesťanské manželství spočívalo v přesvědčení, že manžel má milovat svou ženu jako sebe sama a žena má mít k muži úctu. Pokud měli manželé rozdílné náboženské přesvědčení, které jim neumožňovalo žít podle křesťanské víry, bylo jim dovoleno rozejít se. Můžeme zde vidět harmonické setkání římského pojetí, které k uzavření manželství vyžadovalo souhlas muže a ženy, a křesťanského pojetí, které respektuje důstojnost každého lidského jedince, a zároveň v sobě zahrnuje právo na svobodné rozhodnutí muže a ženy pro manželství. (Kašný, 2006, s. 15)

Zvyk, kdy ženich odevzdával dar rodině nevěsty, se během středověku změnil v nový způsob, podle kterého to byla naopak žena, kdo přinášel ze své rodiny věno do začínajícího manželství. Tento způsob začal převládat ve čtrnáctém století a známe ho prakticky dodnes.

Staré germánské právo rozlišovalo dvě formy spojení. Jednak to byl oficiální sňatek, který vzešel většinou z rozhodnutí rodiny, a pak to byl jeho opak tzv. „manželství z náklonnosti“, který vznikl bez obřadu a zásahu rodičů. Docházelo k němu dohodou mezi manžely nebo únosem dívky. (Únos nevěsty je většinou považován za nejstarší formu vzniku manželství. Druhou nejstarší formou je koupě nevěsty, která v některých právních úpravách přežívá dodnes). Žena, která žila v takovém svazku, byla chráněna zákony, což znamenalo, že si ji nikdo nemohl svévolně odvést, ale potomci z takového spojení nebyli legitimními potomky. (Hrušáková, 2000, s. 7)

Kulturně historickým základem manželství našeho typu je římské právo rodinné. V průběhu vývoje bylo manželství ovlivněno křesťanským učením a jeho zásadami. Vlivem křes-

ťanství pak vznikají monogamní manželství a prosazuje se jeho nerozlučitelnost. Manželství získalo monopol nad sexuálním životem, čímž bylo zlegalizováno otcovství a mateřství.

Manželství bývá spojováno s různými rituály, mezi které patří námluvy, zasnoubení a uzavření sňatku. Ty pak dodávají manželství společenskou vážnost a naznačují jeho budoucí společenské i ekonomické postavení. (Maříková, Petrousek, Vodáková, 1996, s. 590) Sňatek posiloval příbuzenskou solidaritu jednotlivých rodů a byl faktorem sociální stratifikace.

Manželství bylo s příchodem křesťanství svázáno s morálními normami, čímž se podpořovala jeho závaznost, stabilita, nerozlučitelnost a společenská vážnost. Bohužel v současnosti se od těchto norem upouští. Manželské konflikty a krize se řeší rozvodem a společnost dnes uznává i opakované uzavírání manželství a nesezdané soužití. Hovoří se tak o krizi manželství, která vyvolává krizi rodiny. Většina lidí, zatím, ale stále preferuje manželství, protože jim dává větší životní jistotu, záruku vzájemné odpovědnosti a společenský i ekonomický základ pro výchovu dětí.

HISTORIE NESEZDANÉHO SOUŽITÍ

Na rozdíl od manželství je nesezdané soužití relativně nový jev, který se začal objevovat v západních zemích od 60. let (Maříková, Petrousek, Vodáková, 1996, s. 1190). Někdy je též nazýváno kohabitace a znamená soužití dvou jedinců opačného pohlaví ve svazku, který je podobný manželství, ovšem bez formálního uzavření, tedy bez sňatku.

Kořeny nesezdaného soužití nacházíme v celkové modernizaci společnosti, což se projevovalo rostoucí vzdělaností žen a jejich širokou participací na trhu pracovních sil. Zvyšoval se tak podíl zaměstnaných žen, kterým byly garantovány sociální jistoty. Díky těmto faktorům se začala rozvíjet individualita, která kladla důraz na seberealizaci. Postupně se tak začaly měnit hodnoty, rodinné role i vztahy. Došlo k liberalizaci sexuálních norem, společnost začala akceptovat předmanželský sex a díky rozvoji antikoncepce se oddělil sex od manželství a od plození dětí. (Maříková, Petrousek, Vodáková, 1996, s. 1190)

Nesezdané soužití se objevovalo často už v tradičních společnostech, tehdy zejména mezi nevolníky a deklasovanými (tedy znehodnocenými, sníženými) vrstvami obyvatelstva. Dnešní podoba kohabitace je ale zcela jiná. Původně se zrodila v severních zemích, zejména ve Švédsku a Dánsku, kde tento způsob soužití existuje legitimně vedle manželské instituce. Stoupající tendenci má i v USA, Anglii, Austrálii, Kanadě, Nizozemí a Francii. (Maříková,

Petroušek, Vodáková, 1996, s. 1190) V těchto zemích je zatím nesezdané soužití chápáno jako fáze chození, předstupeň sňatku.

V západních společnostech se nesezdané soužití ve 2. polovině 80. let stalo masovým jevem. Způsobilo pokles sňatečnosti, zvýšení průměrného věku mužů a žen v době prvního sňatku a také stoupající počet dětí, které se rodily mimo manželství.

V této kapitole jsme si vysvětlili pojmy manželství a nesezdané soužití, podívali jsme se podrobně na jejich historický původ a přiblížili si jejich vývoj až po současnost. Následující kapitola nám pak pomůže odpovědět na otázky, co si o těchto formách soužití myslí dnešní mladí lidé.

2.2 Představy mladých lidí o manželství a nesezdaném soužití

Do konce osmdesátých let byla u nás „plná“ sňatečnost a do manželství vstupovalo, většinou v nízkém věku, 90% mladých mužů a 96% mladých žen. Proto se v různých průzkumech a šetřeních nikdy nekladly otázky o možných způsobech partnerského soužití, tedy o tom, zda mladí lidé chtějí vstoupit do manželství a proč, nebo zda chtějí žít trvale v nesezdaném soužití, popřípadě zda chtějí zůstat sami bez partnera.

Potřeba zjišťovat názory na předpokládané sňatkové chování a na plánovanou velikost rodiny, se objevila až v posledních letech, kdy se začala vytvářet nesezdaná soužití i mezi mladými lidmi, kteří byli svobodní, a to zejména v období značného poklesu úrovně sňatečnosti. Toto šetření, nazvané Mladá generace 1997, zaměřené speciálně na svobodné mladé lidi ve věku 18-29 let, se nepřímo inspirovalo výsledky předchozích obecných průzkumů rodiny, které uskutečnil Sociologický ústav Akademie věd České republiky v letech 1994 a 1996 (Rodina 94, Rodina 96), dále průzkumů Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (VÚPSV), a to jednak šetření „Populační klima 1996“ a průzkumu Formy rodinného života mladé generace 1996 (Kučera, 2000, s. 9). Jen pro úplnost uvádíme, že tohoto šetření se zúčastnilo 1294 respondentů, a to 632 mužů a 662 žen.

Podle výsledků tohoto průzkumu chce do manželství vstoupit asi pětina mladých lidí. Kolem dvou třetin chce nejdříve žít v nesezdaném soužití na zkoušku a teprve pak uzavřít sňatek. A jen zhruba desetina počítá s trvalým nesezdaným soužitím jako celoživotní strategií. Jen zanedbatelný podíl si nehodlá hledat trvalého partnera vůbec. Téměř 90% mladých

lidí tak předpokládá, že v budoucnu do manželství vstoupí, a že tím přeberou odpovědnost i za druhé. (Kučera, 2000, s. 46)

Mladí lidé měli své představy nejen o způsobu budoucího partnerského soužití, ale také o nejideálnějším věku, ve kterém by měli uzavřít první sňatek. Jen pro porovnání uvádíme, že v 80. letech vstupovalo do manželství 40-45% mužů ve věku 23 let a 42-44% žen ve věku do 20 let. V roce 1997 se pak muži ženili poprvé v průměru ve věku 27,7 let a ženy ve věku 25,4 let. Názory mladých lidí na nejvhodnější věk pro vstup do prvního manželství se rozdělily do dvou vrcholů. Muži většinou uváděli věk kolem 25 a 30 let. Ženy pak nejvíce preferovaly vstup do manželství ve věku 25 let. (Kučera, 2000, s. 61)

Podle Českého statistického úřadu (ČSÚ, 2012) byl průměrný věk vstupu do prvního manželství v roce 2010 u žen 28,2 a u mužů 31 let. Jak můžeme vidět, tak tento průměrný sňatkový věk je rok od roku vyšší a vyšší. Jedním z faktorů, proč mladí lidé vstupují do manželství později, je zejména delší období vyhrazené experimentování, nezávaznosti a poznávání se.

Podle Kučery (2000, s. 65) se demografové obávají toho, že se část mladých svobodných lidí přibližuje k takové věkové hranici, za níž se už bude odkládání měnit spíše v trvalé odmítnutí sňatku, protože od určitého věku už lidé své chování a zvyky těžko mění nebo už ani měnit nechtějí.

Důležitou úlohu, spolu s kulturními normami, hrají také faktory bytového a pracovního trhu. S odchodem od rodičů je většinou spojen přechod od studia k placenému zaměstnání. V období socialismu byl tento přechod jasně daný tzv. umístěnkou po dokončení školy do konkrétního zaměstnání, ale v současnosti je bohužel vstup na trh práce velmi nejistý. Za komunismu sice byla jistota pracovního místa, ale také byly velmi malé šance nějak ovlivnit svou pracovní kariéru. Dnešní mladí zaměstnanci tuto situaci už neznají, a proto také častěji investují do počátečního rozvoje kariéry více času, což může potom oddalovat časování dalších životních událostí. (Katrňák et al., 2010, s. 118)

Podle průzkumu Mladá generace 1997, o kterém jsme se zmiňovali výše, je základní podmínkou vstupu do manželství láska a silný citový vztah. Pro dnešní mladou generaci je naprosto samozřejmé, že se snoubenci musí milovat. Jen nízký počet dotázaných připouští ochotu uzavřít „sňatek z rozumu“. Celkově tak odpovědělo 82 respondentů z počtu 1294, 7% mužů a 6% žen. Tito dotazovaní uváděli, že by je ke sňatku vedly v zásadě dva druhy

motivů, finanční a společenské. Ženy by se vdávaly v těchto případech hlavně kvůli tomu, že to od nich očekává společnost a muži kladli zase důraz na finanční jistotu. Ukázalo se, že mladí lidé přistupují k manželství ze dvou hledisek, praktického a emocionálního. Z praktického hlediska je manželství instituce, která poskytuje finanční jistotu a právní záruky majetkových vztahů. Emocionální hledisko pak posuzuje manželství jako instituci, která naplňuje citové potřeby člověka. Potvrdilo se to, co většina z nás ví ze zkušenosti, že emocionální faktory mají větší váhu po ženy než pro muže. (Hamplová, 2000, s. 70-72)

Další problematikou, kterou se tento průzkum zabýval, bylo, zda a kdo, vnímá manželství jako omezení osobní svobody, ale také to, jestli jsou mladí lidé ochotni se části své svobody vzdát a tuto cenu za manželství zaplatit. Podle Hamplové (2000, s. 74) lze vztah mezi manželstvím a svobodou vnímat těmito způsoby:

1. „idealisté“, kteří si myslí, že je manželství v ničem neomezí, a proto do něj ochotně vstoupí.
2. „individualisté“ si naopak uvědomují, že manželé se musí vzájemně podřizovat, a to oni nechtějí, proto sňatek moc ochotně uzavírat nebudou.
3. „realisté“ si jsou vědomi toho, že vstupem do manželství přijdou o část své svobody, ale jsou ochotni tuto cenu zaplatit.
4. poslední skupinu tvoří lidé, kteří si sice myslí, že by je manželství, co se týče osobní svobody, neomezilo, ale stejně je uzavřít nechtěli. Jejich nechuť k uzavření manželství pramenila z jiných důvodů.

Skoro dvě pětiny mladých svobodných lidí, kteří se zúčastnili tohoto průzkumu, můžeme z tohoto hlediska označit za idealisty. Sice do manželství vstoupit chtějí, ale nejsou připraveni tomu něco obětovat. Díky tomuto idealistickému očekávání pak stoupá počet rozvodů. Druhou největší skupinu představovali realisté (třetina vzorku), po nich následovali individualisté (necelá pětina dotazovaných). Větší podíl idealistek je mezi ženami než mezi muži. Naopak u mužů jsme se mohli častěji setkat s individualismem. Potvrdilo se také očekávání, že muži si častěji myslí, že manželství omezuje osobní svobodu. (Hamplová, 2000, s. 74)

Jako nejdůležitější důvody pro uzavření sňatku uváděli respondenti lásku, touhu po bezpečném zázemí a snahu, aby se děti narodily v manželství. Pokud srovnáme různé vzděla-
nostní skupiny, tak vidíme rozdíly hlavně u žen. Dívky, které navštěvovaly učiliště, byly

méně romantické a více „realistické“ než studentky středních a vysokých škol. Lásku a silný citový vztah, označilo jako důležitý důvod pro sňatek jen 80 % učnic, ale 95 % středoškolaček a vysokoškolaček. Vyučené ženy kladly větší důraz na finanční zajištění a bezpečné zázemí, což logicky odpovídá jejich horší finanční situaci. (Hamplová, 2000, s. 76)

Co se týče překážek uzavření sňatku, respondenti většinou uváděli problémy s bydlením a nedostatek finančních prostředků. Téměř 70 % z nich ale odpovědělo, že vstupu do manželství nebrání žádné důvody, přesto sňatek zatím neuzavřeli, i když většina z nich ho plánuje uzavřít se svým současným partnerem. Toto rozhodnutí však z nějakého důvodu zatím odkládají. Vymětalová (2000, s. 132) se domnívá, že důvody mohou být dvojího typu. Buď si ještě nejsou jisti, zda je jejich partner ten pravý, a chtějí ještě nějakou dobu žít „na zkoušku“ nebo jim přijde manželství zbytečné, dokud ještě nemají děti. V případě, že by se jim mělo narodit dítě, by však 83 % respondentů sňatek uzavřelo.

Podle výsledků tohoto šetření nemá nesezdané soužití nahradit manželství, i když to tak bývá někdy interpretováno. Je spíše typem párového soužití navazujícího na „chození“.

„I názory respondentů ukazují, že není mladými lidmi chápáno jako náhražka manželství-vážného, závazného a právně zakotveného vztahu- ale jako způsob chození v období poznávání, zkoušení, testování partnera, zda je pro manželství vhodný. Nesezdané soužití se tak stává společností (a také rodiči) tolerovanou formou předmanželského stadia života.“(Vymětalová, 2000, s. 132)

Výsledky tohoto průzkumu ukazují, že manželství si uchovává mezi hodnotami mladé generace důležité postavení. Mladí lidé v něm hledají naplnění svých citových potřeb, ale neopomíjejí ani praktické výhody manželství. Zajímavé je, že v hodnocení významu manželství pro svůj život se muži ani ženy nějak moc neliší a nepotvrdilo se, že by manželství mělo pro ženy výrazně vyšší hodnotu než pro muže.

2.2.1 Volba partnera

V této kapitole se podíváme na to, jak samotná volba partnera probíhá a jaká jsou nejčastější místa k seznamování. Různé studie zabývající se očekáváním, které určuje volbu partnera, ukazují, že muži kladou ve všech kulturách mládí partnerky a vzhled mezi nejdůležitější hodnoty. Ženy zase očekávají, že muž bude o něco starší a bude schopen rodinu ekonomicky zajistit.

Mezi jednotlivými zeměmi jsou jen malé rozdíly, na které má větší vliv kulturní tradice než současná ekonomická úroveň. Podle výsledků těchto šetření mají muži i ženy zájem na prosperitě a stabilitě rodiny, kterou spolu chtějí založit. Přitažlivá, mladá žena dává naději na zdravé potomstvo a starší, ekonomicky zdatný muž zase umožňuje rodině získání potřebných materiálních statků pro přežití. Většinou se berou lidé, kteří si jsou podobní v sociálních a psychologických charakteristikách. Při volbě partnera se dává přednost člověku stejné rasy, stejné sociální vrstvy a stejného náboženství. Sňatky, které jsou z tohoto hlediska homogenní, jsou statisticky úspěšnější. (Matoušek, 1997, s. 51)

V dnešní době je hlavní podmínkou partnerství zamilovanost, takový zvláštní stav vědomí, ve kterém jsme partnerem fascinováni a idealizujeme si ho. Vnímáme jen to, co chceme vnímat. Tento stav intenzivní zamilovanosti trvá několik málo měsíců a u mužů přechází rychleji do stavu střízlivějšího vědomí, v němž je možné partnera hodnotit realisticky. Stav intenzivní zamilovanosti usnadňuje sblížení i rozhodování o sňatku. Obecně se očekává, že stav zamilovanosti potrvá celé manželství, proto se do tohoto stavu lidé vemlouvají, i když v něm nejsou, aby neohrozili iluzi, na níž moderní manželství spočívá. (Matoušek, 1997, s. 52)

Existuje řada teorií, které se snaží objasnit principy volby manželského partnera a k nim patří např. Winchova teorie komplementarity, Coombsova teorie monogamie hodnot a Kerckhoffova-Davisova teorie filtru. Tyto teorie se snaží sloučit dohromady jedna komplexní teorie D. Mursteina. Podle Mursteinovy teorie se uplatňují při volbě partnera tři přitažlivé síly, které působí v zákonitém sledu, ve třech fázích. Jsou to *podnět*, *hodnoty* a *role*. (Murstein, 1976, cit. podle Kratochvíl, 2000, s. 94). Co projde prvním filtrem, přechází do dalšího stadia.

V první fázi se partner uplatňuje jako působící *podnět*, hlavně svou přitažlivostí ve vzhledu a chování. Význam má i to, jak jsou tyto charakteristiky oceňovány okolím a jak jsou u partnerů vyrovnány. Ve druhé fázi, fázi *hodnot*, jde o podobnost a shodu v zájmech, postojích a uznávaných hodnotách mezi partnery. Pokud zjistí, že se k sobě nehodí, rozcházejí se nebo se snaží tyto nedostatky v této podobnosti vykompenzovat jinými výhodami. Ve třetí fázi se uplatňuje *kompatibilita rolí*. Partneři tak zjišťují, jestli mohou ve vztahu zaujmout nebo si vytvořit vzájemně se doplňující role a získat tak uspokojení svých potřeb. Při tom se uplatňuje jak podobnost rysů a potřeb, tak komplementární protikladnost, např. opačné potřeby, pokud jde o dominanci a submisi. Ve všech třech fázích se uplatňuje *prin-*

cip vyváženosti výměny. Tedy, je-li výměna vyrovnaná, dochází ke spokojenosti. Například méně hezká dívka nabízí atraktivnímu muži péči, obdiv, kvalitní sex a poslušnost. Vzhledově méně přitažlivý muž nabízí velmi přitažlivé dívce výměnou materiální zabezpečení a životní jistotu. (Kratochvíl, 2000, s. 94-95)

V každé společnosti existuje sociální prostor, v němž dochází k setkávání, vzájemnému oceňování, zvažování a vytřídování párů, které potenciálně směřují k manželství. Sociologové mají pro tento prostor speciální název, označují ho jako *sňatkový trh*. „Každý člen společnosti, který má o sňatek zájem nebo by mohl být předmětem takového zájmu, tímto prostorem v určité fázi životního cyklu projde a je jím společensky redefinován, i ti, kteří o sňatek zájem nemají, získávají následkem toho nové označení. Někteří se na sňatkový trh po čase vracejí, v tradičních společnostech nejčastěji po ovdovění, v moderních po rozvodu.“ (Možný, 1999, s. 100)

U mladých lidí je přirozeným prostředím sňatkového a partnerského trhu škola. Předpokládáme, že role vzdělávacího systému ve výběrovém párování se bude ještě posilovat, protože vyšších stupňů vzdělání se účastní stále více mladých lidí a činí tak po stále delší dobu. Školský systém strukturuje životní dráhu lidí a tím vytváří homogenní prostředí školy předpoklady pro věkovou a vzdělanostní homogamii. (Věková homogamie je definována maximálním věkovým rozdílem 2 let, vzdělanostní pak stejným stupněm vzdělání partnerů). Mezi páry, které vznikly v prostředí základní školy, je věková homogamie největší, jsou homogamní v devíti z deseti případů, v prostředí středních škol je tento podíl nižší a na vysokých školách ještě nižší. V případě párů seznamujících se na vysoké škole, je vzdělanostní homogamie největší, dosahuje téměř 90 %, pro ostatní páry klesá, s tím jak partneři, kteří se seznámili například na základní škole, jdou každý jinou cestou a volí jiné typy škol (jen polovina partnerů ze základní školy má stejné vzdělání). (Katrňák et al., 2010, s. 74)

Na sňatkový trh působí také demografické faktory. Příležitost ke vzdělanostně homogennímu sňatku je závislá i na tom, kolik lidí je v daném věku a se stejným vzděláním k dispozici. V posledním půlstoletí v české populaci dochází k obrovským změnám v rozložení žen a mužů podle vzdělání a tyto strukturální změny posilují růst vzdělanostní homogamie. Tyto změny působí na každého jinak, například ženy, které budou v následujících letech opouštět brány vysokých škol, nenajdou dostatečný počet stejně vzdělaných mužů a budou muset volit partnery s nižším vzděláním nebo zůstat svobodné. (Katrňák et al., 2010, s. 73)

V roce 2009 byl založen panelový výzkum *Páry a rodiny* (PARO) v rámci *Institutu pro výzkum reprodukce a integrace společnosti* při Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, kterého se zúčastnilo 1000 respondentů ve věkové kohortě 15 až 17 let a 1000 respondentů ve věkové kohortě 25 až 27 let v roce 2008 a následně, v roce 2009 byli osloveni ti samí respondenti, kterým bylo v té době 16 až 18 let a 26 až 28 let. Podle výsledků tohoto výzkumu vznikají vážné vztahy nejčastěji mezi lidmi, kteří se již nějakou dobu znali a podíl vztahů, které vznikly na základě náhodných kontaktů, se blíží pouhé šestině. Mladí lidé přirozeně vybírají mezi přáteli, a to jak mezi těmi blízkými, tak v širších okruzích známých a přátel. U starších respondentů mají významnější postavení širší skupiny přátel, které u mladších nahrazuje škola. Pro mladší věkovou kohortu je běžnější, že své partnery nachází mezi spolužáky na střední nebo základní škole. Obě věkové kohorty se nejčastěji seznamují na neutrálních a veřejně přístupných místech, např. na diskotékách, v tanečních klubech, v restauracích a v kavárnách. Podobně silnou pozici si udržují i školy, které jsou přirozeným místem setkávání mladých lidí. Relativně vysoký podíl (8% u starší a 12 % u mladší věkové kohorty) tvoří dopředu domluvené schůzky, zejména prostřednictvím internetu. Ty se pak většinou odehrávají na veřejně přístupných a neutrálních místech. U starší kohorty pak hraje významnější roli zaměstnanecké prostředí. (Katrňák et al., 2010, s. 73)

Hledání a nalezení partnera či partnerky není jednoduché, je to proces plný pravidel, norem, omezení a limitů, i když to tak na první pohled nevypadá. Nezáleží jen na našich představách, ale musíme respektovat i sociálně konstruovaná pravidla. Jak uvádí Katrňák et al. (2010, s. 22), tyto pravidla hledání partnera nebo partnerky a samotný průběh navazování vztahu nejsou dána čistě biologicky, i když na „chemii“ věří hodně lidí, ale hlavně sociálně. Člověk se tak musí, jako jeden z mála biologických druhů, pravidlům hledání a získávání partnera učit, a pokud chce být úspěšný, tak je musí také respektovat.

2.2.2 Partnerský vztah

V této kapitole se zaměříme na některé aspekty široké problematiky partnerského vztahu, a to zejména na představy současné mladé generace o ideálním partnerovi a na vlastnosti životního partnera, které považují mladí svobodní lidé za nejdůležitější.

Nejvýznamnější změnou v navazování vztahů, které vedou k manželství nebo k dlouhodobému partnerskému vztahu je uvolnění pravidel a sociální kontroly. Rozhodnutí o volbě partnera má v rukou sama mladá generace a snaha rodičů o kontrolu této oblasti je až na

výjimky sociálně neakceptovatelná. Podle Katrňáka et al. (2010, s. 23), rodiče sice mohou neodpovědné a špatné rozhodnutí svých dětí komentovat, ale nemají už schopnosti a mnohdy ani vůli k prosazení svého názoru. Jak uvádí Bailey (1988, cit. podle Katrňák et al., 2010, s. 23), mladí lidé získali nad procesem námluv a výběrem partnera kontrolu a svobodu rozhodování. Námluvy se přesouvají z prostorů, ve kterých je možná sociální kontrola, buď do veřejných prostor charakteristických velkou sociální vzdáleností a anonymitou nebo naopak do prostor zcela intimních a individuálních jako je např. osobní automobil, v nichž žádná sociální kontrola možná není. Tak velká míra svobody znamená, ale i odpovědnost a nejistotu, což platí i v případě dvoření a námluv.

Průzkum Mladá generace 1997, o kterém jsme se zmiňovali výše, se zabýval, mimo jiné, hodnocením důležitosti jednotlivých vlastností životního partnera. V tomto směru se postoje mladých lidí projevíly poměrně konzervativně, a to ve smyslu vysokého důrazu na rodinné hodnoty. Mezi nejdůležitější vlastnosti partnera patří podle dotázaných mužů i žen dobrý vztah k dětem (46% přisoudilo této vlastnosti nejvyšší důležitost v rámci pětibodové škály), zodpovědnost a poctivost (39%), smysl pro rodinný život (38%) a tolerantnost (37%). Jak můžeme vidět, tak mladí lidé přikládají největší důležitost takovým vlastnostem svého partnera, které symbolizují zodpovědný přístup k rodině a manželství. (Vymětalová, 2000, s. 101)

Pokud jde o délku vztahu s partnerem a její souvislost s tím, jaké vlastnosti mladí lidé preferují, tak znatelný trend se projevil pouze u žen, u nichž s délkou známosti klesá důraz kladený na hezký vzhled a vystupování. Tento výsledek odpovídá tomu, jak vztah postupně vyžívá, mění se a dostává odlišné rysy. Vlastnosti, které se z dlouhodobého hlediska fungování partnerského vztahu jeví jako podřadné, jsou odsunuty do pozadí. (Vymětalová, 2000, s. 109)

Muži a ženy, kteří vyrůstali v úplné rodině s oběma rodiči, přikládali celkově vyšší důležitost zejména těm vlastnostem partnera, které předpokládají určitý vztah k rodinnému životu, výchově dětí a také k možnosti udržet trvalý partnerský vztah. Jak uvádí Vymětalová (2000, s. 113), tak tyto závěry dokládají, že rodinné prostředí a výchova působící na jedince v době dětství a dospívání mohou do značné míry ovlivňovat vývoj jeho představ o ideálním životním partnerovi a tím i obraz rodinného života jako celku.

Dále průzkum zjistil, že délka partnerského vztahu činila v průměru dva a tři čtvrtě roku a že se zvyšovala s věkem respondentů. Přitom byla vždy kratší u mužů, protože ti měli partnerky v průměru o dva až čtyři roky mladší. Ženy naopak chodí s partnerem starším v průměru o tři roky. Tato struktura odpovídá tradičnímu pojetí partnerského vztahu a manželství, podle kterého je žena o něco mladší než muž. V posledních letech se životní styl mužů a žen vyrovnává, rostou šance na profesní a společenské uplatnění ženské části populace a ekonomické důvody sňatku nahrazuje potřeba citové jistoty, což posunuje rozdělení rolí v partnerském vztahu zase do jiné roviny. (Vymětalová, 2000, s. 118)

Dnešní doba dává člověku možnost legitimně prožít několik vážných vztahů po sobě, některé jsou kvalitativně na úrovni manželství. Vztahy jsou díky své svobodě křehké a zranitelné. Hledání partnera, se kterým se nakonec lidé rozhodnou mít děti, je běh na dlouhou trať a málokdy jde o někoho, koho jsme potkali třeba na střední škole, ale spíše je to někdo, koho si vybereme po předchozím dlouhém hledání, často plném nezdarů.

Křehký vztah je totiž mnohem náročnější udržet, a jak uvádí Coontz (2005, cit. podle Katrňák et al., 2010, s. 26), nikdy v minulosti nemuseli oba manželé investovat tolik úsilí, aby dosáhli kvalitního a harmonického vztahu a nikdy také nebyla očekávání od manželství tak vysoká jako dnes.

Má to však jednu výhodu, pokud manželství přežije všechny problémy a úskalí, která na něj čekají, tak mají manželé mnohem větší šanci než dříve, že je jejich manželství bude uspokojovat a naplňovat. Na to, jak se jednotlivá očekávání žen a mužů v manželství liší, se podíváme v následující kapitole.

2.3 Očekávání žen a mužů v manželství

Každý z partnerů má nějaká svá specifická očekávání, která vyplývají z původních rodin partnerů. Existují ovšem i očekávání obecná, kterými se zabýval Kratochvíl (2000, s. 97-104), a která mají vztah k převládajícím postojům, způsobům prožívání a stereotypům chování žen a mužů v dané společnosti.

Očekávání žen

1. Posedět a popovídat (popo). Žena má potřebu sdílet své zážitky, projevit své pocity a mluvit o nich. Od mužů se očekává hlavně empatické naslouchání a poskytování souhlasu nebo citové podpory. V některých případech je to také sdělování mužových vlastních pocitů a myšlenek.

2. Duševní porozumění (dupo). To znamená, že manželka může bez obav s manželem sdílet své pocity, prožívání, postoje, zážitky a názory. Muž jí naslouchá a chápe, co cítí. Dokáže se vcítit do významu jejích slov a pomáhá jí ujasnit si své pocity a názory.

3. Vycítit, co žena potřebuje (vypo). Žena nemusí nic říkat a muž přesně ví, jak jí je. Umí se vcítit do ženy, a když má žena nějaké problémy, pomáhá jí je řešit. Nabídne pomoc, když je manželka unavená nebo smutná.

4. Vyjadřovat lásku celým svým životem (vyce). Tento požadavek v sobě zahrnuje všechna předchozí očekávání a začleňuje je do širšího emočního rámce. Žena očekává opakované a spontánní důkazy mužovy lásky. Muž má mít ženu rád a ona to má vycítit z jeho projevů a chování. (Kratochvíl, 2000, s. 97-100)

Uvedená očekávání jsou přirozená, a pokud je muž dokáže splnit, je takové manželství spokojené. Zatímco typická očekávání žen začínají citovými požadavky, tak typická očekávání mužů začínají banálním požadavkem a i další očekávání se týkají spíše vnějšího chování než vnitřních prožitků a citů.

Očekávání mužů

1. Uvařeno, uklizeno (uu). Muž očekává od manželství uspokojení základních potřeb, pravidelné jídlo a útulný domov. Chce, aby se ho žena ptala, co rád jí a toto jídlo mu pak uvařila. Zároveň doma očekává příjemnou atmosféru a pořádek.

2. Sex, kdykoliv se mu zachce (seza). Muž chce mít snadnou dostupnost uspokojování svých sexuálních potřeb, bez nutnosti dobývání. Nemusí si už partnerku získávat pozornostmi, květinami, dárky a chozením do restaurací.

3. Obdiv stále (osta). Žena bude často manželovi říkat, jak je úspěšný, inteligentní, schopný, pracovitý, šikovný, silný, citlivý a významný. Bude to říkat jemu, když spolu budou sami a bude to říkat o něm, když budou přítomni jiní. Muž očekává, že ho žena bude stále obdivovat.

4. Nezatěžovat starostmi (nesta). Muž očekává obdiv a uznání, ale neočekává, že by po něm žena chtěla nějaké požadavky, aby spravil nefungující vypínač, udělal nákup, zryl zahrádku, vyzvedl dítě ze školky nebo sháněl lístky do divadla. S takovými starostmi a úkoly nepočítá, očekává, že se o tyto věci postará žena sama. (Kratochvíl, 2000, s. 102-104)

Tyto očekávání jsou sice uvedena s humornou nadsázkou, a proto jsou většinou nesplněná, ale i přesto se domníváme, že většina mužů i žen se v těchto požadavcích pozná a přiměje je to minimálně k zamyšlení. Tímto bychom uzavřeli tuto rozsáhlou kapitolu, věnující se manželství a podívali se blíže na období adolescence, protože právě na tuto věkovou kategorii je zacílena tato práce, hlavně její praktická část.

3 OBDOBÍ ADOLESCENCE

Termín adolescence je odvozen z latinského slova *adolescere* (dorůstat, mohutnět, dospívat). Označení *adolescenti*, které je typické pro psychologii, se v českém jazyce volně zaměňuje s označením *dospívající* a také s širším označením *mládež*, které je zase charakterističtější pro sociologii a pedagogiku. Časově vyplňuje adolescence především druhé desetiletí života (Macek, 2003, s. 9). Konkrétní časové vymezení a specifikace tohoto období se u jednotlivých autorů velmi různí. Adolescence je většinou datována od 15 do 20 let (Vágnerová, 2000, s. 253).

Její počátek je spojován s plnou reprodukční zralostí a v jejím průběhu dochází k ukončení tělesného růstu. Konec adolescence je pak ovlivněn psychologickými kritérii (dosažení osobní autonomie), sociologickými (role dospělého) a pedagogickými (ukončení vzdělávání a získání profesní kvalifikace). (Macek, 2003, s. 9)

V tomto období se mění osobnost dospívajícího i jeho sociální pozice. Mladý člověk získává nové role, jeho vztahy s rodiči se zklidňují a stabilizují. Zvyšuje se význam vrstevníků a partnerské vztahy, které vznikají v tomto období, bývají mnohem zralejší.

3.1 Charakteristické změny v období adolescence

Vývojové změny tohoto období můžeme rozdělit na biologické, kognitivní, emocionální a psychosociální. Neprobíhají ovšem samostatně, ale jsou vzájemně provázány. Primární změny, které uvádějí dítě do adolescence, se týkají hlavně změn hormonálních.

Podle Vágnerové (2000, s. 253) je období adolescence ohraničeno dvěma sociálními mezníky. Prvním je ukončení povinné školní docházky a druhým pak dovršení přípravného profesního období. Následuje nástup do zaměstnání, s výjimkou vysokoškoláků. Určující hranicí je ekonomická samostatnost, které dosáhnou jako první učni a nakonec vysokoškoláci. Za jeden z důkazů dospělosti je u nás považována ekonomická nezávislost.

Dalším sociálním mezníkem tohoto období je dosažení plnoletosti. Z právního hlediska je člověk dospělý už v 18 letech a je tedy plně zodpovědný za své jednání a může např. uzavírat manželství.

Dochází k postupnému vyrovnávání vztahů s rodiči a k psychickému osamostatnění. V adolescentním období se rozvíjí identita, jejíž součástí je také vztah k někomu jinému, k určitému člověku nebo ke skupině. Součástí vlastní identity je i tělesný vzhled. Adolescent má potřebu líbit se sobě i jiným, aby se ubezpečil o své hodnotě (Vágnerová, 2000, s. 255). Významnou roli hrají i partnerské vztahy a dosažení vztahové intimity. V tomto období dochází k prvnímu sexuálnímu styku, který má nejen biologický, ale také sociální význam.

„Potřeba partnera opačného pohlaví už není jen sekundárním projevem sociálního tlaku a potřeby uchovat si prestiž ve skupině vrstevníků jako v pubertě. Stává se skutečnou potřebou, která má několik úrovní- psychickou, sociální a tělesnou. Vztah lásky lze chápat i jako projev potřeby poznání, resp. sebepoznání, na jiné úrovni.“ (Vágnerová, 2000, s. 287)

Adolescent je postupně akceptován jako dospělý, ale také je od něj vyžadováno chování, které dospělosti odpovídá. Adolescenti už neodmítají všechny hodnoty a normy, které preferují dospělí, ale přemýšlí o nich a zaujímají k nim vlastní postoj.

Tyto mravní postoje dospívajících na rozmezí mezi dětstvím a dospělostí kolísají od jednostranného dětského hodnocení až k vyvrálenému chápání pojmů a hodnot v dospělosti, jež se adolescenti postupně učí.

3.2 Formování názorů a postojů

V období dospívání začínají mladí lidé projevovat zvýšený zájem o sebe sama, o vlastní osobnost. Tento zájem, který je podmíněný vývojovými zvláštnostmi, pramení ze snahy poznávat duševní život lidí i svůj vlastní vnitřní svět. Mladí lidé přemýšlejí o sobě, o svých názorech a postojích k lidem, k rodičům, ke kamarádům, k učitelům i jiným lidem. Jsou kritičtí k sobě i k ostatním. Většina z nich si vytyčuje bližší i vzdálenější životní cíle. V této kapitole se blíže podíváme na to, co vlastně slova *postoj* a *názor* znamenají a čím se od sebe liší.

„Postoj je získaný hodnotící vztah člověka k objektům a jevům životního prostředí příznačný výběrovostí a zaměřeností jednotlivých psychických procesů i osobnosti jako celku, projevuje se predispozicí k určitému jednání (připraveností jednat určitým způsobem).“ (Řezáč, 1998, s. 30).

Kohoutek (1998, s. 8) pak definuje postoj jako „komplexní tendenci odpovídat poměrně stálým a charakteristickým způsobem (kladně, neutrálně, ambivalentně či záporně) na určité opakované situace, myšlenky, objekty, osoby.“

Rozdíl mezi postoji a názory spočívá v jejich emocionální dimenzi. Dalo by se říct, že názory jsou v podstatě neutrální, jsou to jen výroky, o kterých si myslíme, že jsou pravdivé. Postoje jsou však hodnotící, indikují pocity ve vztahu k určité záležitosti. (Hayes, 2003, s. 96)

Eiser (1983, cit. podle Hayes, 2003, s. 96) míní, že postojové výroky mohou často budít zdání, že jsou pouze vyjádřením názorů, dokud pečlivě nerozebereme slova, která je tvoří. Důležitým indikátorem toho, že se jedná o postoj, bývá emočně zabarvený jazyk použitý při popisu.

Postoj je stanovisko, které člověk zaujal. Projevuje se připraveností plnit určité úkoly a cíle. Postoj, v němž převládá představa o něčem, se nazývá názor. Postoje nejsou člověku vrozeny, ale teprve se u něho vytvářejí v rámci celé řady skupin, jichž je členem. Na formování postojů působí také masové sdělovací prostředky. Jsou hodně vázané na skupinové mínění a vytváří se ve skupinových interakcích. (Kohoutek, 1998, s. 8)

Hayes (2003, s. 96) popisuje tři dimenze, ze kterých se skládají postoje. Jsou to:

Kognitivní dimenze - týká se názorů a myšlenek, které má osoba o předmětu postoje

Emocionální dimenze - týká se toho, co osoba cítí k předmětu postoje, čili emocí

Konativní nebo behaviorální dimenze - týká se sklonů k chování či jednání ve vztahu k předmětu postoje.

Problematiku postojů vystihneme ve stručnosti vyjmenováním jejich základních znaků. Postoj je strukturovaný, dynamický, intencionální, hodnotící a získaný. Postoj je vlastností osobnosti. Obsahuje anticipaci, tedy hodnocení předpokládaného efektu činnosti, vlastností objektu apod. Postoj tedy není vždy jen důsledkem konkrétní, realizované „zkušenosti“ s objektem, ale může být i výsledkem zprostředkované zkušenosti. Postoje bývají také interkonektivní, tzn., že postoj k určitému objektu se odvíjí od vztahu jiného člověka, k němuž má daný jedinec např. kladný postoj. Zjednodušeně můžeme říci, že má tendenci mít rád to, co má rád ten, kterého má rád. A posledním znakem postojů je to, že patří mezi motivační charakteristiky osobnosti a regulují tak sociální chování. (Řezáč, 1998, s. 31)

Důležitým kritériem, které nám pomůže k rozpoznání postoje, je jeho souvislost s hodnotami. Podle Hayes (2003, 97) jsou hodnoty „poměrně stálé osobní předpoklady, které leží v samém základu postojů. Týkají se obecných principů, jako například toho, co je morální nebo sociálně žádoucí, protože osobní hodnoty a principy nám slouží jako standardy, podle nichž posuzujeme vlastní chování i chování ostatních, jsou s postoji úzce provázány. Postoje většinou přímo vycházejí ze základní hodnotové soustavy člověka.“

Postoje se tedy utvářejí v průběhu sociálního styku na základě sociálního učení. Za zdroje postojů, jak uvádí Musil (2005, s. 78) jsou považovány specifické zkušenosti, sociální komunikace, modely (napodobování-identifikace nebo odvozování) a institucionální faktory (náboženské, politické a jiné instituce či organizace).

Pro potřeby naší práce je důležité, že postoje se dají i měřit. Využívá se k tomu několik metod, k nimž patří např. Likertova škála, sémantický diferenciál, sociometrie, Bogardova škála sociální vzdálenosti a analýza rozhovoru.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PŘÍPRAVA VÝZKUMU

Výzkum zabývající se institucí manželství z pohledu středoškolské mládeže jsme si vybrali proto, že je toto téma v současné době velmi aktuální. Spousta mladých lidí dává přednost nesezdanému soužití před manželstvím, touží se více seberealizovat a věnovat se individuálním zájmům. Někteří manželství odsouvají do vyššího věku, jiní se brát nechtějí ani v budoucnu. Jak vnímají manželství současní adolescenti, zda v něm spatřují spíše výhody nebo nevýhody a jakou mu přiřkládají hodnotu, jsme se pokusili zjistit v našem výzkumu.

Před samotnou realizací výzkumu jsme si museli připravit výzkumný projekt, jehož součástí je i zamyšlení nad tím, co od celého výzkumu očekáváme. Součástí přípravy je i nutnost rozhodnout se pro druh výzkumu, výzkumné metody, stanovení hlavního výzkumného problému, dílčích otázek atd.

4.1 Pojetí výzkumu

Rozhodli jsme se pro kvantitativní výzkum, protože pojetí výzkumu volíme na základě toho, co chceme zkoumat, v našem případě tedy názory a postoje středoškolské mládeže k instituci manželství. Sledované jevy tak můžeme zachytit pomocí čísel, což by nám kvalitativní výzkum neumožňoval.

Výzkum kvantitativně orientovaný je někdy také označován jako *vědecký výzkum*, který vychází z přesvědčení, že existuje jen jedna objektivní realita, která není závislá na našich citech nebo přesvědčení. Filozofickým základem klasických (kvantitativně orientovaných) pedagogických výzkumů je *pozitivismus*. (Chráška, 2007, s. 9)

4.2 Výzkumný cíl

Cílem tohoto výzkumu je zjistit názory a postoje středoškolské mládeže k instituci manželství. Dílčími cíli je pak zjištění, jakou budoucí variantu soužití středoškolská mládež preferuje a jak vůbec v dnešní době instituci manželství vnímá.

4.3 Stanovení výzkumného problému a výzkumných otázek

Hlavní výzkumný problém zní: „*Jaké jsou názory a postoje dnešní středoškolské mládeže k instituci manželství?*” To je samozřejmě formulace velmi obecná, a proto ji rozčleníme do několika dílčích výzkumných otázek:

1. *Jaký typ soužití považuje dotazovaná středoškolská mládež za nejvhodnější pro svůj život?*
2. *Existuje souvislost mezi tímto typem soužití a rodinným prostředím, ze kterého dotazovaná středoškolská mládež pochází?*
3. *Jaké okolnosti jsou důležité pro vstup do manželství?*
4. *Jaká kritéria pro volbu životního partnera má dotazovaná středoškolská mládež?*
5. *Jaké výhody a nevýhody spatřuje dotazovaná středoškolská mládež v manželství?*
6. *Jaký význam má pro dotazovanou středoškolskou mládež instituce manželství?*

Kromě otázky č. 2 se jedná o popisné výzkumné otázky, tak není třeba stanovovat hypotézy. Deskriptivní (popisné) výzkumné problémy obvykle hledají odpověď na otázku „*jaké to je?*“. Deskriptivní výzkumný problém zjišťuje a popisuje situaci, stav nebo výskyt určitého jevu. Při tomto výzkumu se většinou používá jako výzkumná metoda pozorování, škálování, dotazník nebo interview. (Gavora, 2000, s. 26)

V otázce č. 2 se zabýváme tím, zda existuje nějaká souvislost nebo vztah mezi tím, zda respondent pochází z úplné (s oběma rodiči) nebo neúplné rodiny a tím, jaký budoucí typ soužití preferuje. Tady už si musíme stanovit hypotézy, které budeme následně ověřovat. Hypotéza nulová předpokládá, že mezi sledovanými jevy není žádný vztah, zatímco alternativní předpokládá, že mezi jevy vztah existuje.

H_0 : Mezi četnostmi odpovědí na obě uvedené otázky není závislost (souvislost).

H_A : Mezi odpověďmi respondentů na uvedené otázky je závislost (souvislost).

Na tyto výzkumné otázky pak odpovíme v kapitole Shrnutí výzkumu.

4.4 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Rozhodli jsme se oslovit 120 náhodně vybraných studentů a studentek tří zlínských středních škol, z nichž jedna byla Střední škola pedagogická a sociální, druhá pak Střední průmyslová škola a jako poslední byla náhodně vybrána Obchodní akademie. Původně byla vylosována náhodným výběrem Střední škola zdravotnická, ale bohužel u vedení školy jsme se nesetkali se vstřícným přístupem a nebylo nám dovoleno zanechat u nich dotazníky k vyplnění, proto jsme museli losovat novou školu.

Základní soubor: studenti a studentky všech zlínských středních škol

Výběrový soubor: studenti a studentky Střední školy pedagogické a sociální, Střední průmyslové školy a Obchodní akademie ve Zlíně

4.5 Volba výzkumných technik

Jako výzkumnou metodu jsme si zvolili dotazník, protože umožňuje poměrně rychlé shromáždění dat od velkého počtu respondentů. V pedagogických výzkumech je tato metoda velmi frekventovaná. Gavora (2000, s. 99) vymezuje dotazník jako „způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.“ Kladené otázky se mohou vztahovat buď k jevům vnějším, nebo k jevům vnitřním (např. postoje, motivy, citové stavy apod.), samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně. (Chráska, 2007, s. 163)

V dotazníku jsou převážně položky tříděné podle formy na uzavřené (dichotomické a polytomické) a polouzavřené. Otevřeným (nestrukturovaným) položkám jsme se snažili vyhnout, protože díky volnosti odpovědí působí následně problémy s vyhodnocováním. Musela by se provést kategorizace velkého množství individuálních odpovědí a převést je na menší počet zvolených kategorií, čímž by se ovšem jistá část informací ztratila. Jediná otevřená otázka se týká věku a ta má spíše informační charakter. Chtěli jsme pouze ověřit, zda dotazovaní respondenti splňují věkovou hranici 15 až 20 let a spadají tak do období adolescence, tak jak ho klasifikovala Vágnerová (2000, s. 253).

V dotazníku se objevují i škálované otázky. Posuzovací škála je „nástroj, který umožňuje zjišťovat míru vlastnosti jevu nebo jeho intenzitu“ (Gavora, 2000, s. 88). Posuzovací škály mají většinou 3, 5, 7 případně 9 stupňů. Počet stupňů ovlivňuje jemnost posouzení. Při třech stupních posuzujeme jev hruběji a s růstem počtu stupňů narůstá jemnost posouzení. V praxi se upřednostňují liché počty stupňů před sudými. Vytvoří se tak symetrická škála, kde nalevo od středu a napravo od středu je stejný počet stupňů (Gavora, 2000, s. 88). Na měření postojů a názorů lidí jsme použili Likertovy škály, které se skládají ze stupnice, na které člověk vyjádří stupeň svého souhlasu nebo nesouhlasu s výrokem. Při vyhodnocování škál jsme hodnocení téže škály více lidmi sloučili a vypočítali jsme, kolik procent lidí přisoudilo místo na konkrétních polohách škály. Tam, kde se nám to zdálo vhodné, jsme jednotlivým hodnotám škály přisoudily koeficienty a vypočítali jsme průměr. Podle Gavory (2000, s. 97) se jednotlivým polohám na škále přisoudí číselné hodnoty (koeficienty) od 1 (nejméně příznivý postoj) po 5 (nejvíce příznivý postoj). Jednotlivé frekvence voleb se pak těmito koeficienty vynásobí. Abychom získali průměr, tak součet těchto násobků vydělíme počtem respondentů.

Další třídění položek je podle obsahu, a to na položky zjišťující mínění, postoje a motivy respondentů.

4.6 Způsob zpracování dat

Před zahájením samotného výzkumu jsme provedli předvýzkum na 10 respondentech, abychom si ověřili, zda jsou otázky v dotazníku srozumitelné a nebudou činit studentům žádné problémy. Nikdo s nimi problém neměl, tak jsme první týden v březnu roznesli dotazníky do škol. Po domluvě na sekretariátu se zástupci škol, aby dotazníky náhodně rozdali svým studentům 1. až 4. ročníků, jsme si je šli po týdnu, někde po dvou týdnech, vyzvednout.

Celkem bylo rozdáno 120 dotazníků, zpátky se jich vrátilo 114. Bohužel 2 musely být vyřazeny z důvodu silného přeškrtování a nečitelnosti, další 2 nebyly zcela vyplněny a jeden nesplňoval věkový limit období adolescence (15 až 20 let) tak, jak ji klasifikovala Vágnerová (2000, s. 253). Ke zpracování bylo zařazeno tedy 109 dotazníků. Data byla zpracována ručně. Rozdělili jsme si respondenty podle pohlaví a provedli jsme tak třídění prvního stup-

ně. Uspořádání dat a sestavení tabulek četnosti jsme provedli pomocí čárkovací metody. Po sečtení všech dat jsme pomocí programu MS Office Excel převedly výsledky našeho výzkumu do tabulkového a grafického znázornění jednotlivých odpovědí. Výsledky výzkumu jsme uváděli jak v absolutních, tak i relativních četnostech.

Potom jsme provedli třídění druhého stupně, kdy jsme ověřovali statistické závislosti mezi jevy. Rozdělili jsme si respondenty podle rodinného prostředí, ze kterého pocházeli a podle toho, jaký budoucí typ soužití zvolili pro svůj život. K tomu jsme použili test nezávislosti chí- kvadrát pro kontingenční tabulku, který nám pomohl zjistit, zda existuje souvislost mezi dvěma jevy, které byly zachyceny nominálním měřením. Při nominálním měření se užívá čísel jenom jako označení pro určité charakteristiky (např. pohlaví). Čísla zde nemají kvantitativní význam a nelze s nimi jako s čísly počítat. Počítat ale lze s četnostmi jednotlivých číselných symbolů. (Chráska, 2007, s. 36)

Výsledky, které jsme získali pomocí dotazníku, jsme pak zapsali do kontingenční tabulky. Čísla, která jsou v tabulce (bez závorek) vyjadřují četnosti studentů, kteří odpověděli určitým způsobem na první otázku a současně určitým způsobem na druhou otázku. Čísla uváděná vpravo od tabulky a pod tabulkou jsou tzv. marginální (okrajové) četnosti, tj. součty četností v řádcích a sloupcích tabulky. (Chráska, 2007, s. 77)

Následně jsme vypočítali očekávané četnosti pro každé pole v kontingenční tabulce tím, že jsme vynásobili příslušné marginální četnosti v tabulce a tento součin jsme potom vydělili celkovou četností. Očekávané četnosti jsou „teoretické četnosti“, které by odpovídaly platnosti nulové hypotézy. Tyto očekávané četnosti jsou v kontingenční tabulce uvedeny v závorkách. Pro každé pole kontingenční tabulky jsme pak vypočítali konkrétní hodnotu, kterou jsme pak znázornili v další tabulce. Testové kritérium jsme pak počítali jako součet hodnot pro všechna pole v kontingenční tabulce. Tato vypočítaná hodnota nám ukazuje velikost rozdílu mezi skutečností a vyslovenou nulovou hypotézou (Chráska, 2007, s. 78).

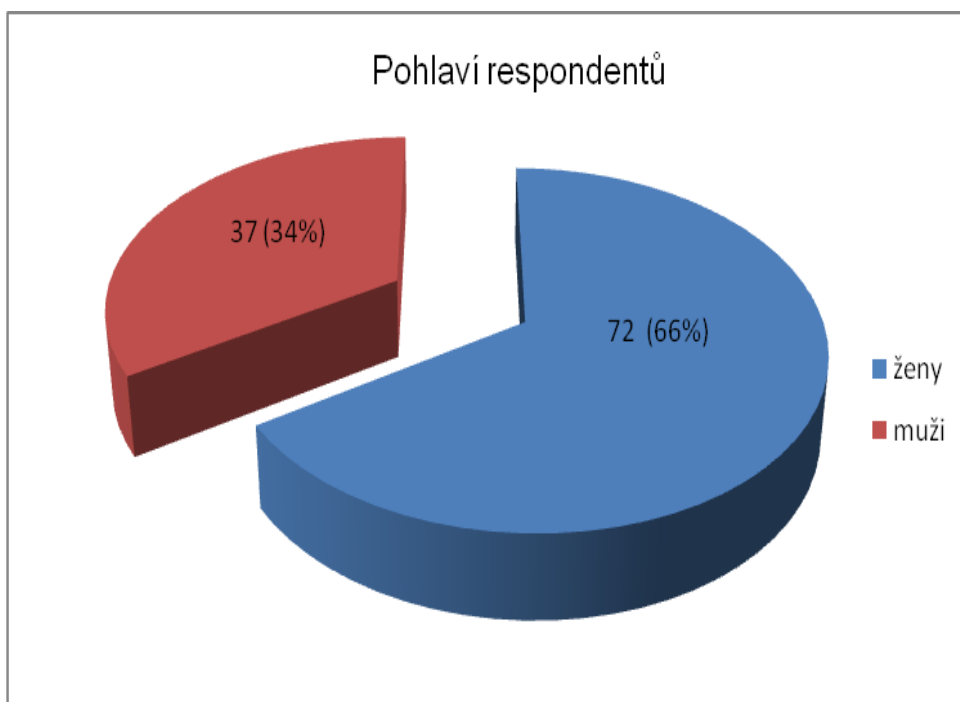
Potom jsme si určili počet stupňů volnosti, který vypočítáme dle vzorečku $f = (r-1) \cdot (s-1)$, kde r je počet řádků v kontingenční tabulce a s počet sloupců. Pro tento vypočítaný počet stupňů volnosti se zvolenou hladinou významnosti 0,01 jsme si našli ve statistických tabulkách, které jsou přílohou učebnice od Chrásky, kritickou hodnotu testového kritéria. Na základě těchto výpočtů jsme pak zjistili, zda můžeme nulovou hypotézu odmítnout či nikoliv.

5 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO VÝZKUMU

V této kapitole uvádíme výsledky dotazníkového šetření podle toho, jak respondenti odpovídali. Vždy jsme uvedli číslo a znění otázky, tabulkové nebo grafické znázornění a komentář dosažených hodnot.

V **otázce č. 1** jsme zjišťovali pohlaví respondentů. Z celkového počtu 120 rozdaných dotazníků jsme jich ke zpracování mohli zařadit 109 řádně vrácených a vyplněných. Většinu respondentů (66%) tvoří ženy a 34% muži. Jak můžeme vidět, tak skladba mladých lidí je krajně nevyrovnaná, převažují v ní téměř dvojnásobně ženy, ale vzhledem k tomu, že jsme zvolili náhodný výběr, tak tuto skutečnost jsme nemohli ovlivnit.

Graf 1 - Pohlaví respondentů

V otázce č. 2 jsme zjišťovali pohlaví respondentů. Tato otázka měla spíše informační charakter, jen jsme chtěli zkontrolovat, zda dotazovaní respondenti spadají svým věkem do období adolescence (15-20 let), tak jak ho charakterizovala Vágnerová (2000, s. 253).

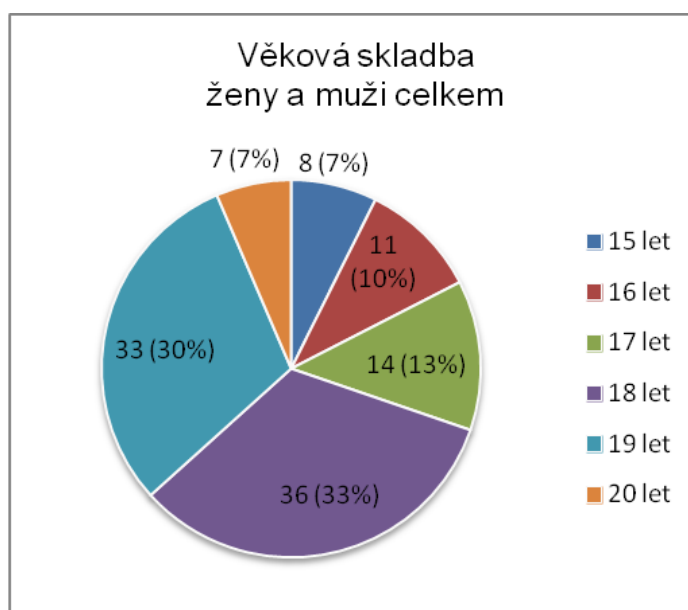
Tabulka 1 - Věková skladba respondentů

Věková skladba respondentů				
věk	ženy	muži	absolutní četnost	relativní četnost
15 let	6	2	8	7,3%
16 let	7	4	11	10,1%
17 let	9	5	14	12,8%
18 let	29	7	36	33,0%
19 let	19	14	33	30,3%
20 let	2	5	7	6,4%
celkem	72	37	109	100,0%

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

Nejvíce jsou zastoupeny osmnáctileté studentky. Je jich 29, což činí 40% z celkového počtu 72 žen. Ze studentů je pak nejvíce devatenáctiletých, v počtu 14 mužů. Z celkového počtu 37 to je 38%. Naopak nejméně je studentek dvacetiletých, v počtu 2 (3%) a studentů patnáctiletých ve stejném počtu, také 2 (5%).

Graf 2 - Věková skladba respondentů

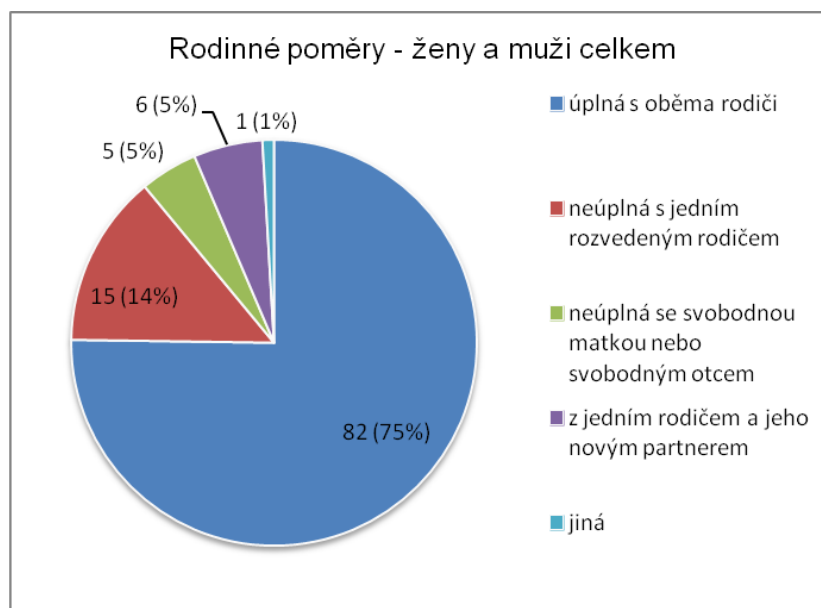
V otázce č. 3 jsme se ptali respondentů na to, v jaké rodině vyrůstali. Jak můžeme vidět, tak většina, tedy 76% žen (55) a 73% mužů (27) pochází z úplné rodiny. Ostatní mají buď zkušenost s rozvedením rodičů, kdy zůstali v péči jednoho z nich, 13% (9) žen a 16% (6) mužů nebo vyrůstali jen se svobodnou matkou či otcem, 3% (2) žen a 8% (3) mužů. Jen 7% (5) žen a 3% (1) mužů pak vyrůstali s jedním rodičem a jeho novým partnerem

Tabulka 2 - Rodinné poměry respondentů

Rodinné poměry				
rodina	ženy	muži	absolutní četnost	relativní četnost
úplná s oběma rodiči	55	27	82	75,2%
neúplná s jedním rozvedeným rodičem	9	6	15	13,8%
neúplná se svobodnou matkou nebo svobodným otcem	2	3	5	4,6%
s jedním rodičem a jeho novým partnerem	5	1	6	5,5%
jiná	1	0	1	0,9%
celkem	72	37	109	100,0%

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

Graf 3 - Rodinné poměry respondentů

V otázce č. 4 jsme se ptali respondentů na to, jakou variantu budoucího soužití preferují. Snažili jsme se najít odpověď na otázku, do jaké míry se alternativní formy partnerského života stávají konkurencí manželství a zda jim mladí lidé dávají ve svém životě přednost. Vycházeli jsme z přesvědčení, že je rozdíl mezi nesezdaným soužitím chápaným jako zkouška před případným sňatkem a nesezdaným soužitím jako celoživotní strategií. Obě formy soužití jsme rozlišovali proto, že trvalé nesezdané soužití je vlastně popřením tradičního manželského svazku, zatímco společné soužití před svatbou je spíše formou chození a poznávání, které je umožněno volnějšími normami v oblasti sexuálního chování.

Většina žen, 86% (62) a 51% mužů (19) by chtěli žít se stálým partnerem „na zkoušku“ a později se vzít. Téměř 15% (16) respondentů by chtělo žít s partnerem, ale beze sňatku. Necelých 7 % (7) respondentů pak chce žít bez stálého partnera. Variantu manželství bez předchozího života na zkoušku zvolilo jen 2,8 % (3) respondentů. Zdá se tedy, že nesezdané soužití mladí lidé chápou spíše jako „přechodný stav chození“ před manželstvím a celoživotní nesezdané soužití nepředstavuje příliš rozšířený ideál.

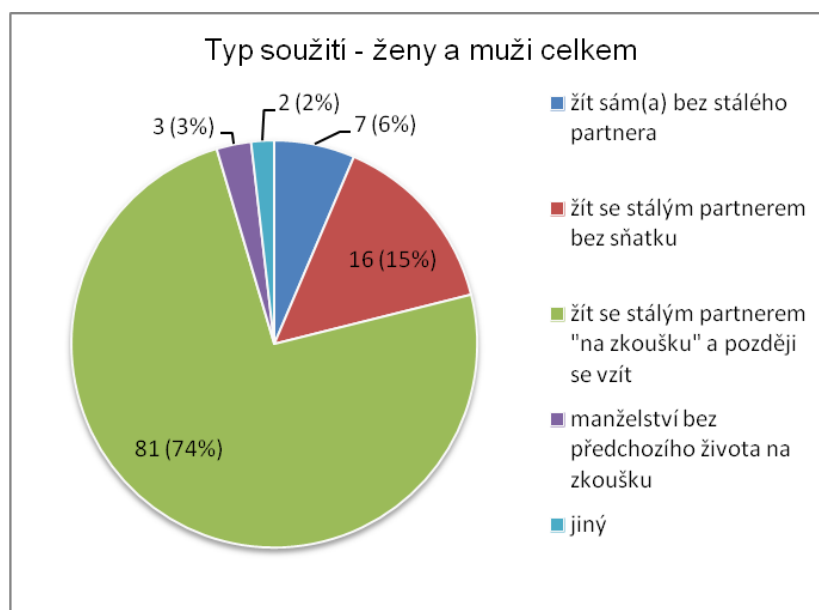
Při úvahách o těchto výsledcích si však musíme uvědomit, že následná realita se může od představ respondentů dost lišit. Někteří z těch, kteří by sňatek rádi uzavřeli, tak nakonec neučiní, protože žádného přijatelného partnera nenajdou nebo jej budou odmítat jejich partneri a naopak jiní, kteří se původně vdávat a ženit nechtěli, do manželství nakonec kvůli přání svého partnera vstoupí nebo podlehnou tlaku společenského prostředí a okolností.

Tabulka 3 - Typ soužití v budoucnu

Typ soužití v budoucnu				
typ	ženy	muži	absolutní četnost	relativní četnost
žít sám (a) bez stálého partnera	2	5	7	6,4%
žít se stálým partnerem bez sňatku	6	10	16	14,7%
žít se stálým partnerem "na zkoušku" a později se vzít	62	19	81	74,3%
manželství bez předchozího života na zkoušku	1	2	3	2,8%
jiný	1	1	2	1,8%
celkem:	72	37	109	100,0%

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

Graf 4 - Typ budoucího soužití respondentů

K výzkumné otázce č. 2 jsme si stanovili hypotézu, proto nyní spočítáme, zda je možné nulovou hypotézu odmítnout. Vytvoříme si kontingenční tabulku a vypočítáme si očekávané četnosti. Rodinné prostředí jsme sloučili do dvou kategorií, *úplná rodina* (s oběma rodiči) a ostatní varianty do kategorie *neúplná rodina*.

Tabulka 4 - Výpočet očekávaných četností k ověření hypotézy

	žít sám (a)	žít se stálým partnerem bez sňatku	žít se stál. partnerem na „zkoušku a později se vzít	manželství bez předchozího života na „zkoušku“	jiný typ soužití	Σ
úplná rodina	5 (5,3)	8 (12)	64 (60,9)	3 (2,3)	2 (1,5)	82
neúplná rodina	2 (1,7)	8 (3,9)	17 (20,1)	0 (0,7)	0 (0,5)	27
Σ	7	16	81	3	2	109

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

Abychom mohli použít testu nezávislosti chí- kvadrát pro kontingenční tabulku, musela by být splněna podmínka, že očekávané četnosti nesmí být menší než 5 (je povoleno pouze 20% polí), (Chráška, 2007, s. 78).

Vzhledem k tomu, že tuto podmínku nespĺňujeme (naše očekávané četnosti menší než 5 tvoří 60% polí), tak musíme sloučit některé kategorie dohromady. Jsme si vědomi toho, že se tak část informací transformuje.

„Vhodným seskupením četností v tabulce můžeme dosáhnout různých výsledků statistického testu významnosti. Takové sdružování četností je oprávněné pouze v případě, že vychází z logiky řešeného problému“ (Chráška, 2007, s. 76).

Kategorii *žít se stálým partnerem na „zkoušku“ a později se vzít* jsme sloučili s kategorií *manželství* a kategorii *žít sám (a) a jiný typ* jsme vyloučili úplně, protože ji nemůžeme k nikomu přiřadit. Vytvoříme si teď novou čtyřpolní tabulku, abychom mohli vypočítat, zda existuje souvislost mezi dvěma pedagogickými jevy, které byly zachyceny nominálním měřením.

Tabulka 5 - Výpočet očekávaných četností k ověření hypotézy II.

	bez sňatku	manželství	Σ
úplná rodina	8 (12)	67 (63)	75
neúplná rodina	8 (4)	17 (21)	25
Σ	16	84	100

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

Tabulka 6 - Výpočet testového kritéria

P	O	P-O	$(P - O)^2$	$\frac{(P - O)^2}{O}$
8	12	-4	16	1,33
67	63	4	16	0,25
8	4	4	16	4
17	21	-4	16	0,76
$\Sigma 100$	$\Sigma 100$			$\Sigma 6,34$

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

Testové kritérium $\chi^2 = 6,34$

Stupeň volnosti $f = (2-1) \cdot (2-1) = 1$

Zvolená hladina významnosti: 0,01

Kritická hodnota testového kritéria $\chi^2_{0,01}(1) = 6,635$

Pokud se budeme orientovat na hladině významnosti 0,01, jejíž kritická hranice je 6,635, tak můžeme konstatovat, že dosažená hodnota 6,34 je menší než kritická hodnota a tudíž přijímáme hypotézu nulovou. Alternativní hypotézu bychom přijali jen v případě, že by dosažený výsledek byl větší než 6,635.

Mezi odpověďmi na uvedenou otázku nebyla prokázána statisticky významná souvislost, můžeme tedy říci, že mezi zvoleným typem budoucího soužití a rodinným prostředím, ve kterém respondenti vyrůstají, není žádná souvislost.

Naše výsledky tak potvrdily výsledky výzkumu, který prováděl Plaňava, kde se zjistilo, že mezi adolescenty s rozvodovou zkušeností a bez ní nebyly rozdíly v hodnocení a v názorech na manželské soužití. Pokud nějaké rozdíly zjištěny byly, týkaly se spíše hodnocení rozvodu, ten kdo měl tuto osobní zkušenost z vlastní rodiny, zaujímal negativnější a vyhraněnější postoj k rozvodům obecně. (Macek, 2003, s. 93)

V **otázce č. 5** jsme zjišťovali, jaký je podle respondentů ideální věk pro vstup do manželství. Více než polovina, 56% (61) respondentů si myslí, že je to mezi 25 a 28 rokem. Přitom u mužů lze hovořit o dvouvrcholovém rozložení, ideální věky se kumulují jednak kolem let 25 až 28 let a hned druhý vrchol je mezi 29 až 33 lety. U žen vidíme jen jeden vrchol, a to ve věku 25-28 let.

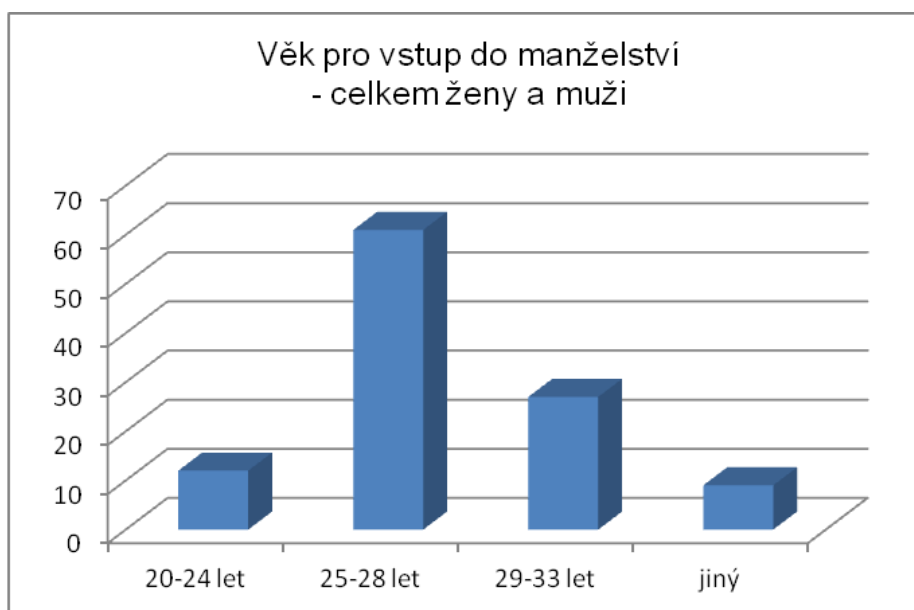
Jen pro zajímavost uvádíme, že v roce 1997 se muži ženili poprvé v průměru ve věku 27,7 let a ženy ve věku 25,4 let (Kučera, 2000, 61). Průměrný věk nevěst byl v roce 2008 roven 26,6 let a ženichům při jejich prvním sňatku bylo průměrně 29,1 roku. (ČSÚ, 2009). V roce 2010 už byl průměrný věk vstupu do prvního manželství u žen 28,2 a u mužů 31 let (ČSÚ, 2012). Jak vidíme, tak tento věk se rok od roku zvyšuje. Představy našich respondentů v podstatě odpovídají současnému průměrnému věku, kdy mladí lidé vstupují do prvního manželství.

Tabulka 7 - Věk pro vstup do manželství

Věk pro vstup do manželství				
věk	ženy	muži	absolutní četnost	relativní četnost
20-24 let	9	3	12	11,0%
25-28 let	47	14	61	56,0%
29-33 let	14	13	27	24,8%
jiný	2	7	9	8,3%
celkem:	72	37	109	100,0%

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

Graf 5 - Věk pro vstup do manželství

V otázce č. 6 nás zajímalo, zda by respondenti uzavřeli sňatek i s partnerem (partnerkou), kterého by jejich rodiče neschvalovali a hrozilo by tak přerušení jejich vzájemných vztahů. Na výběr měli z možností „určitě ano“, „spíše ano“, „nevím“, „spíše ne“, „určitě ne“.

Téměř 42% (45) respondentů na tuto otázku nedokázalo odpovědět a zvolilo možnost „nevím.“ Domníváme se, že tato odpověď souvisí právě s věkem respondentů, protože v období adolescence dochází ke zklidňování, postupnému vyrovnávání a stabilizaci vztahů s

rodiči. Rozvíjí se identita, psychické osamostatňování a mladí lidé v tomto věku už neodmítají všechny hodnoty, které preferují dospělí, ale přemýšlí o nich a zaujmají k nim vlastní postoj.

Třetina respondentů, 33% (36) pak zvolilo variantu „spíše ano“ a 15,6% (17) „určitě ano.“ V tomto směru se nezávisleji na svých rodičích jeví muži, 27% z nich zvolilo možnost „určitě ano“, zatímco z žen to bylo jen 9%.

Pokud zde ještě srovnáme odpovědi na tuto otázku, podle toho, zda respondenti pocházeli z úplné rodiny s oběma rodiči nebo z neúplné rodiny, tak můžeme vidět rozdíly. Skoro polovina respondentů, (45%), kteří pocházejí z úplné rodiny, zvolilo možnost „nevím“, zatímco u respondentů vyrůstajících v neúplné rodině zvolilo tuto variantu jen 30%.

Co se týče možnosti „určitě ano“, tak tu zvolilo 22% respondentů z neúplné rodiny, ale jen 13% respondentů, kteří pochází z úplné rodiny. Variantu „spíše ano“ pak volili obě skupiny stejně často, 30% respondentů z úplné rodiny a 30% respondentů z neúplné rodiny.

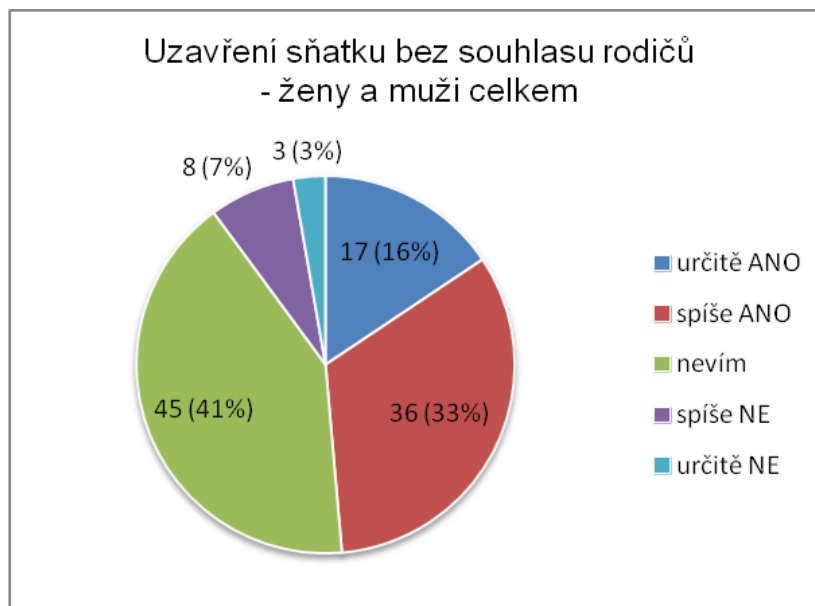
Jak můžeme vidět, tak respondenti z úplné rodiny jsou konzervativnější a nerozhodnější než respondenti z rodiny neúplné. Můžeme si to vysvětlit i tím, že respondenti z neúplných rodin už tyto vztahy v podstatě narušené mají, ať už je to způsobeno rozvodem rodičů nebo tím, že vyrůstali jen s jedním z rodičů nebo s jedním rodičem a jeho novým partnerem.

Tabulka 8 - Uzavření sňatku bez souhlasu rodičů

Uzavření sňatku bez souhlasu rodičů				
možnosti	ženy	muži	absolutní četnost	relativní četnost
určitě ANO	7	10	17	15,6%
spíše ANO	25	11	36	33,0%
nevím	31	14	45	41,3%
spíše NE	7	1	8	7,3%
určitě NE	2	1	3	2,8%
celkem:	72	37	109	100,0%

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

Graf 6 - Uzavření sňatku bez souhlasu rodičů

Otázka č. 7 se zabývala tím, zda je narození dítěte důvodem k uzavření sňatku. Na výběr byly opět možnosti „určitě ano“, „spíše ano“, „nevím“, „spíše ne“ a „určitě ne“. Odpovědi na tuto otázku se rozdělili do dvou velkých skupin. Třetina respondentů, 32,1% (35) zvolilo možnost „spíše ano“ a úplně stejný počet respondentů, tedy zase 32,1% (35) zvolilo možnost „spíše ne.“

Skoro 17% (18) respondentů pak vybralo možnost „určitě ne“. Pro variantu „nevím“ se vyslovilo 9,2% (10) respondentů a pro variantu „určitě ano“ 10,1% (11) respondentů.

Pokud si porovnáme odpovědi podle pohlaví, tak zjistíme, že 43% žen volilo variantu „určitě ano a spíše ano“, z mužů se pro tuto možnost rozhodlo 40%. Téměř 20% mužů a 4% žen se nedokázalo rozhodnout. Celých 41% mužů odpovědělo „určitě ne a spíše ne“ a z žen to pak bylo 53%.

Je patrné, že na tuto otázku nemají respondenti jednotný názor. V průzkumu Mladá generace, který se uskutečnil v roce 1997, se zabývali podobnou otázkou, tedy do jaké míry se považuje za legitimní přivádět na svět děti mimo manželství. V tomto průzkumu se projeвило, že se stále všeobecně uznává, že manželské prostředí je pro výchovu dětí nenahraditelné

a že mladí lidé jednoznačně preferují, aby se děti rodily v manželství. Lidé, kteří chtějí mít dítě, by se podle více než 80% z nich měli vzít. (Hamplová, 2000, s. 86)

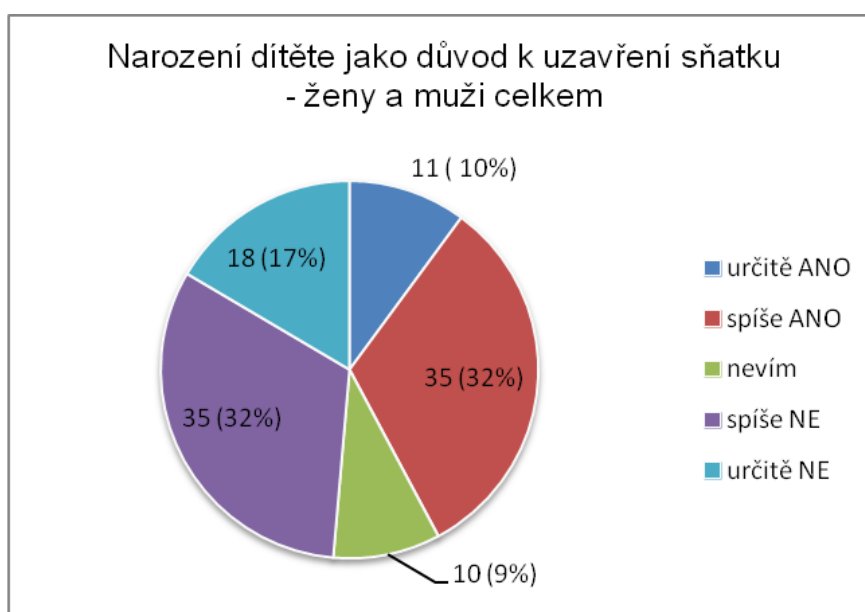
V našem výzkumu, který se uskutečnil o 16 let později, už jsou respondenti liberálnější a vůči rození nemanželských dětí otevřenější.

Tabulka 9 - Narození dítěte jako důvod k uzavření sňatku

Narození dítěte jako důvod k uzavření sňatku				
možnosti	ženy	muži	absolutní četnost	relativní četnost
určitě ANO	5	6	11	10,1%
spíše ANO	26	9	35	32,1%
nevím	3	7	10	9,2%
spíše NE	25	10	35	32,1%
určitě NE	13	5	18	16,5%
celkem:	72	37	109	100,0%

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

Graf 7 - Narození dítěte jako důvod ke sňatku

V otázce č. 8 jsme se ptali, jak dlouho by se měli lidé poznávat (chodit spolu) než vstoupí do manželství. Na výběr měli z možností „do půl roku“, „půl roku až rok“, „jeden rok až dva“ a „více než dva roky“. Většina respondentů (74,3%) vybrala možnost „více než dva roky“. Další nejčastější odpovědí (21,1%) bylo „jeden rok až dva“.

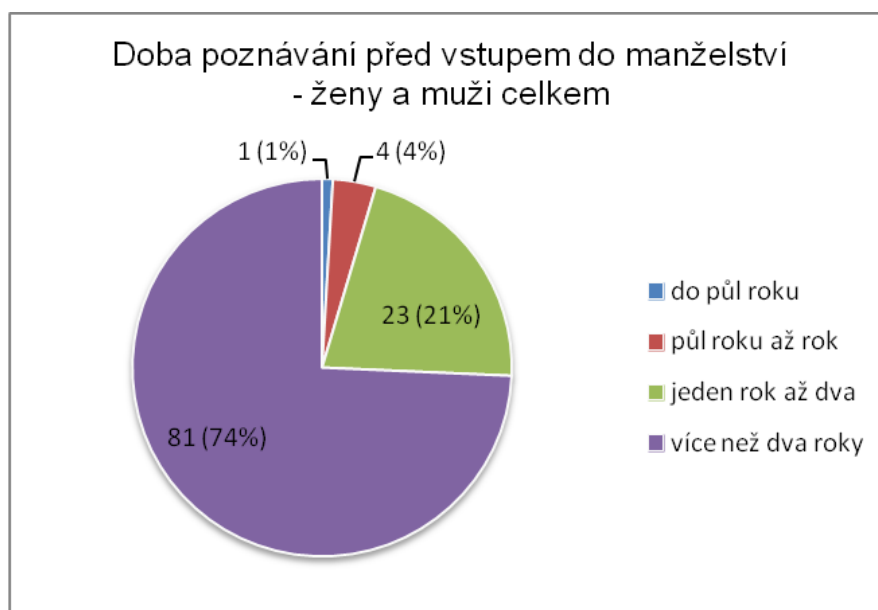
Více než dva roky by se chtělo poznávat 80% žen, ale jen 62% mužů. Naopak 30% mužů by stačilo poznávat se jeden rok až dva, zatímco z žen to bylo jen 17%.

Tabulka 10 - Doba poznávání před vstupem do manželství

Doba poznávání před vstupem do manželství				
možnosti	ženy	muži	absolutní četnost	relativní četnost
do půl roku	0	1	1	0,9%
půl roku až rok	2	2	4	3,7%
jeden rok až dva	12	11	23	21,1%
více než dva roky	58	23	81	74,3%
celkem	72	37	109	100,0%

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

Graf 8 - Doba poznávání před vstupem do manželství

V otázce č. 9 jsme zjišťovali, zda má smysl, aby se lidé brali, i když neplánují děti. Respondenti opět vybírali z možností „určitě ano“, „spíše ano“, „nevím“, „spíše ne“, „určitě ne“. Celkem 76,1% (83) dotazovaných odpovědělo „určitě ano a spíše ano“. Téměř 17% (18) respondentů nedokázalo odpovědět a pouze 6,4% (7) zvolilo možnost „určitě ne“. Na základě těchto odpovědí můžeme předpokládat, že mladí lidé přisuzují manželství morální hodnotu a dítě pro ně není jediná podmínka sňatku.

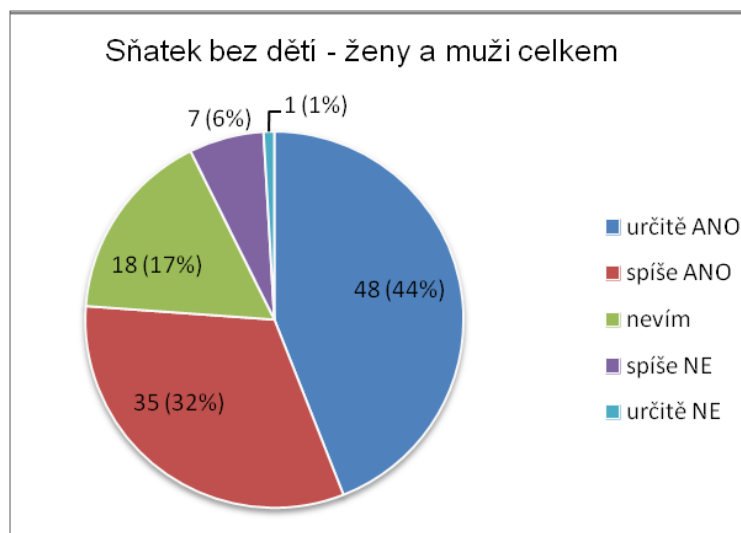
Tabulka 11 - Sňatek bez dětí

Sňatek bez dětí				
možnosti	ženy	muži	absolutní četnost	relativní četnost
určitě ANO	37	11	48	44,0%
spíše ANO	24	11	35	32,1%
nevím	8	10	18	16,5%
spíše NE	2	5	7	6,4%
určitě NE	1	0	1	0,9%
celkem:	72	37	109	100,0%

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

Jen pro porovnání ještě uvádíme odpovědi podle pohlaví. S tvrzením, že má smysl, aby se lidé brali, i když neplánují děti, určitě souhlasilo 51% žen a 30% mužů, spíše souhlasilo 33% žen a 30% mužů. Na tuto otázku nedokázalo odpovědět 11% žen a 27% mužů. Celých 13% mužů a jen 3% žen spíše nesouhlasilo.

Graf 9 - Sňatek bez dětí

Otázka č. 10 byla ve znění: „Za jak důležité považujete následující předpoklady a vlastnosti u svého životního partnera?“ Možnosti byly: „spolehlivost“, „atraktivita“, „sexuální porozumění“, „dobrý vztah k dětem“, „inteligence, vzdělání“, „smysl pro rodinný život“, „dobré finanční zázemí“, „vzájemná úcta a uznání“, „společné náboženské přesvědčení“, a „tolerantnost“. Respondenti hodnotili každou možnost zvlášť na pětibodové stupnici. (1- nejméně důležité, 5- nejvíce důležité).

Při hodnocení důležitosti jednotlivých vlastností životního partnera se postoje mladých lidí projeví jako poměrně konzervativní, a to ve smyslu důrazu na rodinné hodnoty. Tradiční rodinné hodnoty hrají v jejich názorech nezastupitelnou roli. Mezi **nejdůležitější vlastnosti partnera** patří podle dotázaných mužů i žen **vzájemná úcta a uznání** (46,8% přisoudilo této vlastnosti nejvyšší důležitost v rámci pětibodové škály), **dobrý vztah k dětem** (33,9%) a **tolerantnost** (33,9%).

Spolehlivost (67,9%), **smysl pro rodinný život** (53,2%) a **sexuální porozumění** (51,4%) hodnotili respondenti jako **velmi důležité**. **Atraktivitu** (47,7%) a **dobré finanční zázemí** (40,4%) jako **částečně důležité**. Naopak **nejméně důležité** je pro respondenty **společné náboženské přesvědčení** (41,3%).

Pference vlastností (potencionálního) životního partnera významně souvisejí se základními socio-demografickými charakteristikami jedince (věkem, ekonomickou situací, sociálním postavením), zároveň jsou i odrazem historického kontextu, v němž se daná společnost nachází. Poznání vlastností, které se dají z hlediska představ o ideálním partnerovi považovat za důležité, tak výrazným způsobem napomáhá k pochopení širších souvislostí nejen „rodinného chování“ dnešní mladé generace. Mnohé nám může napovědět rovněž o souvislostech „současného názorového klimatu“ týkajícího se rodinné problematiky obecně. (Vymětalová, 2000, s. 100)

Výpovědi mužů a žen se přes výše zmíněné hlavní shodné charakteristiky jinak odlišují. Výrazný je zejména fakt, že ženy přikládaly většině zmíněných vlastností celkově vyšší důležitost než muži.

Tato skutečnost nejspíše odráží obecně vyšší účast žen v celé sféře rodiny a manželství, protože žena nese hlavní odpovědnost za výchovu dětí a je mnohem více svázána s rodinným životem než muž.

Tabulka 12 - Předpoklady a vlastnosti životního partnera

Předpoklady a vlastnosti u životního partnera - ženy a muži celkem											
předpoklady (koeficient)	nejméně důležité (1)		méně důležité (2)		částečně ANO i NE (3)		velmi důležité (4)		nejvíce důležité (5)		průměr
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	
spolehlivost	0	0,0%	1	0,9%	5	4,6%	74	67,9%	29	26,6%	4,2
atraktivita	1	0,9%	10	9,2%	52	47,7%	37	33,9%	9	8,3%	3,4
sexuální porozumění	0	0,0%	1	0,9%	29	26,6%	56	51,4%	23	21,1%	3,9
dobry vztah k dětem	1	0,9%	4	3,7%	14	12,8%	53	48,6%	37	33,9%	4,1
inteligence, vzdělání	0	0,0%	7	6,4%	36	33,0%	51	46,8%	15	13,8%	3,7
smysl pro rodinný život	1	0,9%	8	7,3%	22	20,2%	58	53,2%	20	18,3%	4,7
dobré finanční zázemí	4	3,7%	13	11,9%	44	40,4%	38	34,9%	10	9,2%	3,3
vzájemná úcta a uznání	0	0,0%	2	1,8%	5	4,6%	51	46,8%	51	46,8%	4,4
společné náboženské přesvědčení	45	41,3%	36	33,0%	24	22,0%	3	2,8%	1	0,9%	1,9
tolerantnost	0	0,0%	1	0,9%	11	10,1%	60	55,0%	37	33,9%	4,2

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

V otázce č. 11 jsme se ptali respondentů, jaké **výhody** spatřují v **manželství**. Na výběr měli z možností „finanční jistota“, „právní záruky majetkových vztahů“, „bezpečné rodinné zázemí“, ideální prostředí pro výchovu dětí“, „jiné (uved'te)“ a „žádné výhody nespátřují“. Mohli označit i více možností současně.

Více než třetina respondentů označila **bezpečné rodinné zázemí** (35,9%) a **ideální prostředí pro výchovu dětí** (32,7%) za hlavní **výhody** manželství. **Finanční jistotu** označilo 18,6% respondentů a **právní záruky majetkových vztahů** 6,8%. Naopak 4,1% respondentů v manželství žádné výhody neshledává.

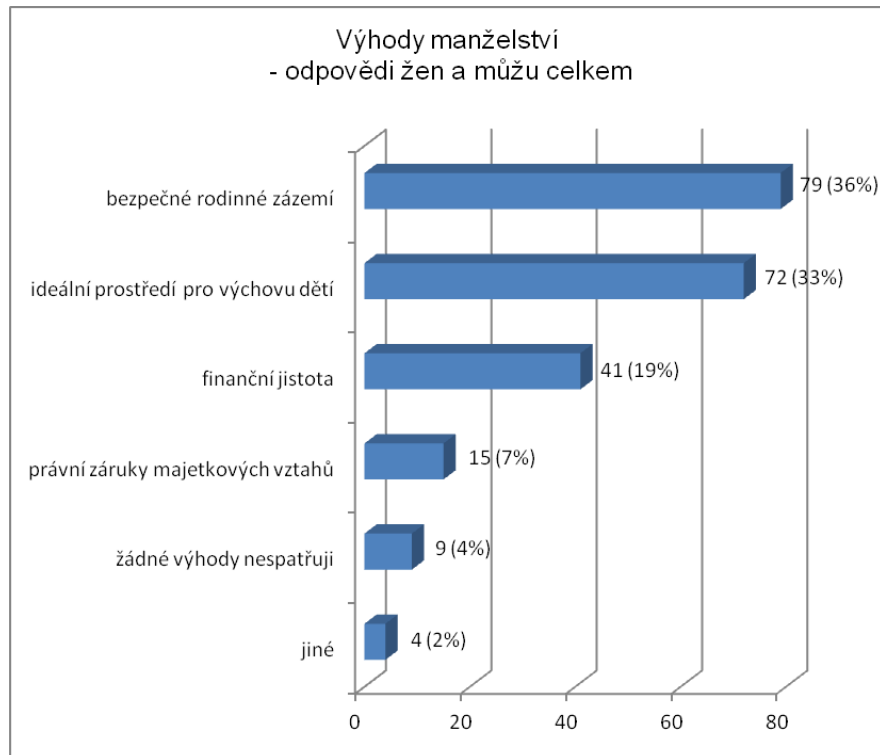
Pokud srovnáme odpovědi podle pohlaví, tak ženy spatřují největší výhodu manželství v bezpečném rodinném zázemí (79%) a pro muže je to ideální prostředí pro výchovu dětí (65%). V ostatních odpovědích rozdíly nebyly.

Tabulka 13 - Výhody manželství

Výhody manželství				
možnosti	ženy	muži	absolutní četnost	relativní četnost
finanční jistota	25	16	41	18,6%
právní záruky majetkových vztahů	8	7	15	6,8%
bezpečné rodinné zázemí	57	22	79	35,9%
ideální prostředí pro výchovu dětí	48	24	72	32,7%
jiné	4	0	4	1,8%
žádné výhody nespátřuji	4	5	9	4,1%

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

Graf 10 - Výhody manželství

Otázka č. 12 naopak zjišťovala, jaké spatřují respondenti v **manželství nevýhody**. Vybírali z možností „společná finanční zodpovědnost“, „omezení osobní svobody“, „obtížný rozchod“, „nedobrovolné trvání v soužití“, „právní závazky k manželovi (ce)“, „jiné (uvedte)“, „žádné nevýhody nespátřuji“. Opět mohli označit i více možností současně. Více než třetina respondentů považuje za největší nevýhodu **obtížný rozchod** (37,6%). Tuto variantu zvolili na prvním místě, jak ženy (40%), tak muži (32%).

Hodně se poukazuje na skutečnost, že v moderní společnosti dochází k poklesu sňatečnosti právě proto, že mladí lidé dávají přednost životu, který pokud možno neomezí jejich osobní svobodu a individuální rozvoj. Proto jsme tuto problematiku nemohli vynechat ani v našem výzkumu. Zajímalo nás, jestli a kdo vnímá manželství jako **omezení osobní svobody**. Tuto možnost zvolilo jako druhou největší nevýhodu 25% mužů a 22% žen.

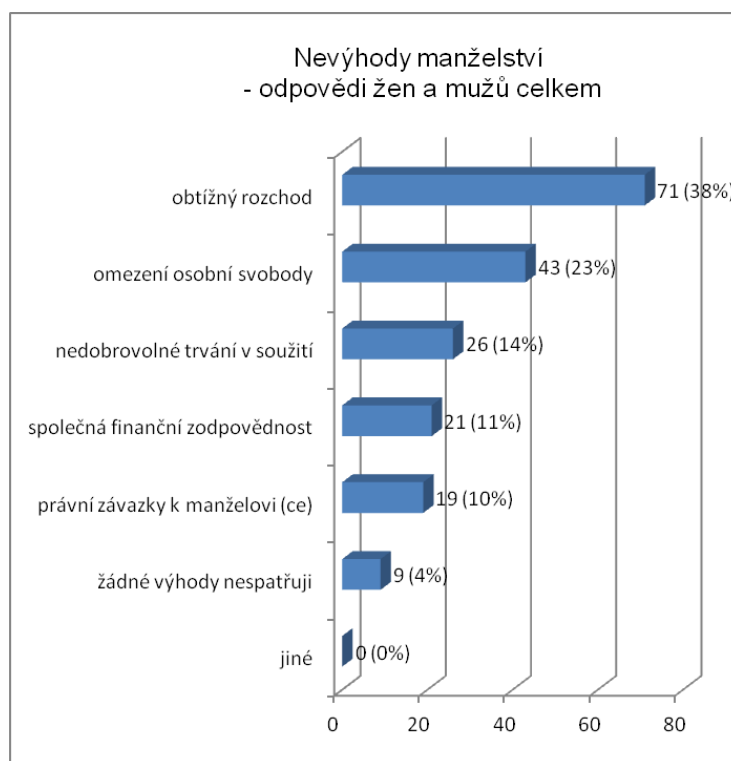
Zatímco ženy zvolili jako třetí největší nevýhodu manželství **nedobrovolné trvání v soužití** (14%), tak muži vybrali **společnou finanční zodpovědnost** (16%). Z těchto odpovědí je patrné, že ženy se dívají na tuto problematiku více z emocionálního hlediska, zatímco muži spíše z toho praktického.

Tabulka 14 - Nevýhody manželství

Nevýhody manželství				
možnosti	ženy	muži	absolutní četnost	relativní četnost
společná finanční zodpovědnost	12	9	21	11,1%
omezení osobní svobody	29	14	43	22,8%
obtížný rozchod	53	18	71	37,6%
nedobrovolné trvání v soužití	19	7	26	13,8%
právní závazky k manželovi (ce)	14	5	19	10,1%
jiné	0	0	0	0,0%
žádné výhody nespátřuji	5	4	9	4,8%

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

Graf 11 - Nevýhody manželství

Otázkou č. 13 jsme chtěli zjistit, jak respondenti vnímají manželství. Jestli spíše jako **posvátnou instituci**, vztah muže a ženy, kteří si slibují lásku, úctu, věrnost po celý život v dobrém i zlém nebo jako **zastaralou instituci**, přežití a zbytečný závazek nebo spíše jako **praktickou instituci**, která zajišťuje materiální potřeby a k vychovávání dětí, popřípadě, zda tuto instituci vnímají úplně jinak.

Více než polovina respondentů se dívá na **manželství** jako na **posvátnou instituci (55%)**. Jen pro zajímavost uvádíme, že s náboženskou vírou tato odpověď nijak nesouvisí, protože v hodnocení předpokladů a vlastností u svého životního partnera přikládalo 74,3% respondentů společnému náboženskému přesvědčení buď malou, nebo nejmenší důležitost. Třetina respondentů (30,3%) vnímá manželství jako praktickou instituci a 11% se jeví tato instituce zastaralá.

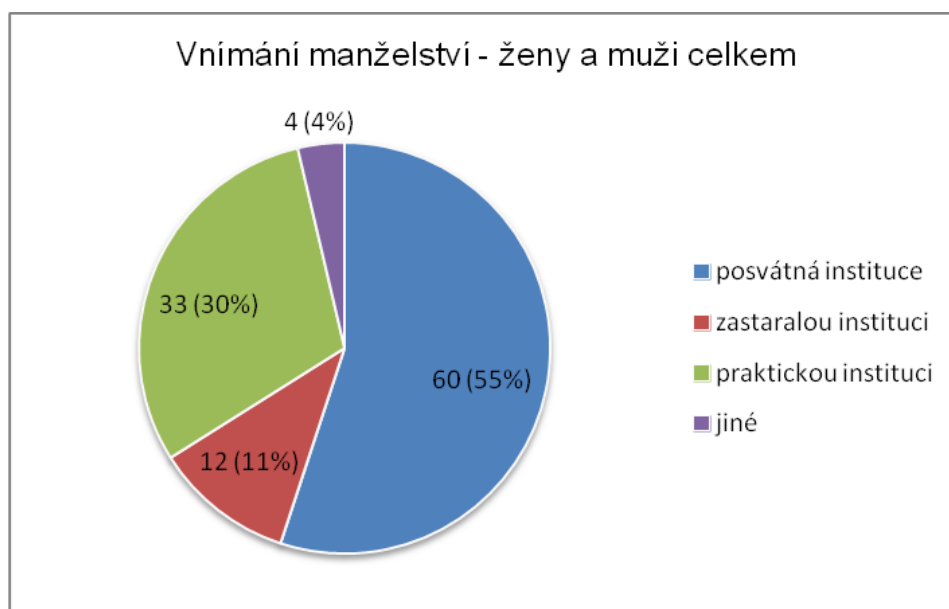
Pokud se opět podíváme, zda se liší tyto odpovědi podle pohlaví, tak v hodnocení manželství jako posvátné instituce se odpovědi respondentů shodovali, tuto možnost zvolilo 57% žen a 51% mužů. Jako praktickou instituci vnímalo manželství 36% žen, ale jen 19% mužů a zastaralé ji vidělo jen 6% žen, ale celých 22% mužů.

Tabulka 15 - Vnímání manželství

Vnímání manželství				
možnosti	ženy	muži	absolutní četnost	relativní četnost
posvátná instituce	41	19	60	55,0%
zastaralou instituci	4	8	12	11,0%
praktickou instituci	26	7	33	30,3%
jiné	1	3	4	3,7%
celkem:	72	37	109	100,0%

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

Graf 12 - Vnímání manželství

V otázce č. 14 jsme zjišťovali jak důležité je pro respondenty manželství a jakou mu přiřkládají hodnotu. Na výběr jsme dali dotazovaným pět možností: „mít a vychovávat děti“, „mít majetek a peníze“, „mít kvalitní vzdělání“, „žít ve spokojeném manželství“ a „být úspěšný v zaměstnání“. Chtěli jsme, aby každou možnost zvlášť ohodnotili podle toho, jakou jí přiřkládají důležitost na pětibodové škále (1- nejméně důležité, 5- nejvíce důležité).

Více než polovina respondentů zvolila za **nejdůležitější žít ve spokojeném manželství (52,3%)**. Tato hodnota byla důležitější pro ženy, protože ty ji preferovaly v 59,7%, zatímco muži jen v 37,8%. Jako **druhou nejdůležitější** životní hodnotu zvolili respondenti **mít a vychovávat děti (22,9%)**. Jak se dalo očekávat, tak tato hodnota byla opět o něco důleži-

tější pro ženy (29,2%) než pro muže (10,8%). **Třetí nejdůležitější** hodnotou je pro respondenty **úspěšnost v zaměstnání** (19,3%). Tady se opět dalo předpokládat, že tato hodnota bude zase důležitější pro muže (21,6%) než pro ženy (18,1%).

Jako **velmi důležité** hodnotili respondenti **mít kvalitní vzdělání** (52,3%) a **mít majetek a peníze** (40,4%).

Tabulka 16 - Hodnoty života

Hodnoty života - ženy a muži celkem											
Hodnoty (koeficient)	nejméně důležité (1)		méně důležité (2)		částečně ANO i NE (3)		velmi důležité (4)		nejvíce důležité (5)		průměr
	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	abs. četnost	rel. četnost	
mít a vychovávat děti	4	3,7%	9	8,3%	26	23,9%	45	41,3%	25	22,9%	3,7
mít majetek a peníze	1	0,9%	15	13,8%	39	35,8%	44	40,4%	10	9,2%	3,5
mít kvalitní vzdělání	2	1,8%	11	10,1%	30	27,5%	57	52,3%	9	8,3%	3,6
žít ve spokojeném manželství	2	1,8%	2	1,8%	16	14,7%	32	29,4%	57	52,3%	4,3
být úspěšný v zaměstnání	1	0,9%	4	3,7%	25	22,9%	58	53,2%	21	19,3%	3,9

zdroj: vlastní výzkum realizovaný v březnu 2013

5.1 Shrnutí výsledků výzkumu a doporučení pro praxi

Hlavním cílem našeho kvantitativně orientovaného výzkumu bylo zjistit, jaké názory a postoje má současná středoškolská mládež k instituci manželství. Chtěli jsme vědět, jak mladí lidé k manželství přistupují, jaký má pro ně význam a jakou budoucí formu soužití preferují. V této kapitole také odpovíme na všechny výzkumné otázky, které jsme si dali před zahájením výzkumu.

Mladí lidé přistupují k manželství dvěma způsoby, emocionálně a prakticky. Většina respondentů (55%) vnímá tuto instituci jako posvátnou, vidí v ní vztah muže a ženy, kteří si slibují lásku, úctu a věrnost po celý život a chtějí spolu zůstat v dobrém i zlém. Neprokázalo se, že by tyto názory nějak souvisely s náboženskou vírou jedince, protože při hodnocení předpokladů a vlastností svého životního partnera přikládalo 74,3% respondentů společné-

mu náboženskému přesvědčení buď malou, nebo nejmenší důležitost. Tito respondenti se dívají na manželství spíše z toho emocionálního hlediska.

Třetina respondentů (30,3%) pak vnímá manželství jako praktickou instituci, která slouží k zajištění materiálních potřeb a k vychovávání dětí. Jen 11% respondentů si myslí, že už je to zastaralá instituce a zbytečný závazek.

Více než polovina respondentů zvolila za nejdůležitější životní hodnotu žít ve spokojeném manželství (52,3%). Tato hodnota byla důležitější pro ženy, protože ji preferovaly v 59,7%, zatímco muži jen ve 37,8%. Jako druhou nejdůležitější životní hodnotu zvolili respondenti mít a vychovávat děti (22,9%) a třetí byla úspěšnost v zaměstnání (19,3%). Jako velmi důležité hodnotili respondenti kvalitní vzdělání (52,3%) a majetek a peníze (40,4%).

Za hlavní výhody manželství označila více než třetina respondentů bezpečné rodinné zázemí (35,9%) a ideální prostředí pro výchovu dětí (32,7%). Téměř 19% respondentů zvolilo finanční jistotu a skoro 7% právní záruky majetkových vztahů. Naopak 4,1% respondentů v manželství žádné výhody nenachází.

Samozřejmě nás také zajímalo, zda respondenti shledávají v manželství i nějaké nevýhody. Pro více než třetinu dotazovaných to je obtížnost rozchodu (37,6%). Tuto odpověď zvolili na prvním místě, jak ženy (40%), tak muži (32%). Jako další nevýhodu označili respondenti omezení osobní svobody (22,8%). Zatímco ženy zvolili jako třetí největší nevýhodu manželství nedobrovolné trvání v soužití (14%), tak muži vybrali společnou finanční zodpovědnost (16%). Z těchto odpovědí je patrné, že ženy se dívají na tuto problematiku více z emocionálního hlediska, zatímco muži spíše z toho praktického.

Při hodnocení důležitosti jednotlivých vlastností životního partnera se postoje mladých lidí projeví jako poměrně konzervativní, a to ve smyslu důrazu na rodinné hodnoty. Mezi nejdůležitější vlastnosti a předpoklady partnera patří podle dotazovaných mužů i žen vzájemná úcta a uznání (46,8% přisoudilo této vlastnosti nejvyšší důležitost v rámci pětibodové škály), dobrý vztah k dětem (33,9%) a tolerantnost (také 33,9%).

Spolehlivost (67,9%), smysl pro rodinný život (53,2%) a sexuální porozumění (51,4%) hodnotili respondenti jako velmi důležité. Atraktivitu (47,7%) a dobré finanční zázemí (40,4%) pak jako částečně důležité.

Ideální věk pro vstup do manželství je podle více než poloviny respondentů (56%) mezi 25 a 28 rokem. Pro 24,8% dotázaných je to až mezi 29 a 33 rokem. V roce 2010 byl průměrný věk vstupu do prvního manželství u žen 28,2 a u mužů 31 let (ČSÚ, 2012). Představy našich respondentů tak odpovídají současnému průměrnému věku, kdy mladí lidé vstupují do manželství.

Zajímalo nás také, zda by respondenti uzavřeli sňatek i s partnerem (partnerkou), kterého by jejich rodiče neschvalovali a hrozilo by tak přerušení vzájemných vztahů. Skoro 42% dotazovaných na tuto otázku nedokázalo odpovědět a zvolilo možnost neví. Domníváme se, že tato odpověď souvisí s věkem respondentů, protože v období adolescence dochází ke zklidňování, postupnému vyrovnávání a stabilizaci vztahů s rodiči. Téměř 31% respondentů pak zvolilo variantu „spíše ano“ a 15,6% „určitě ano“.

Skoro 49% respondentů pak nepovažuje narození dítěte za dostatečný důvod k uzavření sňatku. Naopak 42,1% dotázaných si myslí, že to je důvod k uzavření sňatku a 9,2% respondentů se nedokázalo rozhodnout a odpovědět na tuto otázku.

Většina respondentů by chtěla se svým protějškem chodit a poznávat se více než dva roky před tím, než vstoupí do manželství (74,3%). Pro většinu respondentů má manželství smysl, i když neplánují děti. S tímto výrokiem souhlasilo 76,1%. Z toho můžeme usuzovat, že pro mladé lidi má manželství morální hodnotu a dítě pro ně není jediná podmínka sňatku.

Většina respondentů (74%) chce žít se stálým partnerem „na zkoušku“ a později se vzít. Pouze 3% chtějí vstoupit do manželství přímo bez předchozího života „na zkoušku“ a 15% chce žít se svým partnerem beze sňatku. Jen 6% respondentů chce žít o samotě bez stálého partnera. Zjišťovali jsme, do jaké míry se alternativní formy partnerského života stávají konkurencí manželství a zda jim mladí lidé dávají ve svém životě přednost. Pokud budeme rozlišovat nesezdané soužití chápané jako zkouška před sňatkem a nesezdané soužití jako celoživotní strategie, pak můžeme konstatovat, že v tomto směru manželství konkurenci nemá. Trvalé nesezdané soužití je vlastně popřením tradičního manželského svazku, zatímco společné soužití před svatbou je spíše formou chození a poznávání se.

Zjišťovali jsme také, zda existuje nějaká souvislost nebo vztah mezi tím, zda respondent pochází z úplné (s oběma rodiči) nebo neúplné rodiny a tím, jaký budoucí typ soužití preferuje. Tato souvislost se nám ale prokázat nepodařila. Naše výsledky tak potvrdily výsledky

výzkumu, který prováděl Plaňava, kde se zjistilo, že mezi adolescenty s rozvodovou zkušeností a bez ní nebyly zjištěny rozdíly v hodnocení a v názorech na manželské soužití.

Jako doporučení pro praxi bychom navrhovali, aby tématu manželství bylo věnováno ve školách více prostoru. Většina studentů sice ví, kdy a za jakých podmínek vzniká manželství, ale málokdo už ví, jak si ho udržet.

Škola nám přijde jako vhodné místo, kde by se této problematice mohl věnovat nějaký prostor, ať už třeba v předmětu Základy společenských věd nebo přímo otevřením nového předmětu Výchova k manželství, kde by se mohli studenti učit umění správné komunikace, finanční gramotnosti, konstruktivnímu řešení hádek apod.

Více než polovina respondentů (55%) vnímá manželství jako posvátnou instituci, vztah muže a ženy, kteří spolu chtějí zůstat v dobrém i zlém a 52,3% respondentů označilo za nejdůležitější hodnotu žít ve spokojeném manželství. I přes tyto ideály, se kterými většina mladých lidí do manželství vstupuje, u nás končí více než polovina manželství rozvodem.

Domníváme se, že je důležité ukázat studentům, že existují i jiné možnosti než jen rozvod a že na vztahu se dá pracovat. Skoro 47% respondentů uvedlo jako nejdůležitější předpoklad svého životního partnera vzájemnou úctu a uznání. Pokud si budeme svých partnerů opravdu vážit a naučíme se s nimi správně komunikovat, být trpěliví, případně dojít vždy k nějakému kompromisu, tak nejenže bude míň rozvodů, ale bude také míň nešťastných dětí. A právě v tomto směru nám může být škola nápomocna.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se zabývali názory a postoji studentů středních škol k instituci manželství. Chtěli jsme zjistit, jaké představy mají svobodní mladí lidé o svém budoucím životě. Současný významný pokles sňatečnosti a vyšší věk při vstupu do prvního manželství inspiroval řadu výzkumů o manželství a o tom, že je nahrazují jiné alternativní formy partnerského života, například nesezdaná soužití nebo život bez stálého partnera.

V teoretické části práce jsme se věnovali rodině a tomu jak se postupně měnila od tradiční až k postmoderní společnosti. Zaměřili jsme se na českou rodinu a změny v uspořádání české domácnosti. Následně jsme si přiblížili instituci manželství, historický původ manželství a nesezdaného soužití. Zabývali jsme se volbou partnera, partnerským vztahem i tím, co muži a ženy od manželství očekávají. V závěru jsme se věnovali období adolescence, charakteristickým změnám, které v tomto období probíhají a formování názorů a postojů v této vývojové etapě.

V praktické části naší práce jsme se snažili zjistit pomocí dotazníkového šetření, jak studenti středních škol vnímají manželství, jakou mu přikládají důležitost, jaká mají kritéria pro volbu partnera a jakou budoucí formu soužití preferují. Zároveň jsme zkoumali, zda existuje souvislost mezi rodinným prostředím, ve kterém respondenti vyrůstali a mezi zvoleným budoucím typem soužití, ale tento vztah se nám statisticky prokázat nepodařilo.

Výsledky tohoto výzkumu ukazují, že manželství si uchovává mezi hodnotami mladé generace stále jedinečné postavení. Tři čtvrtě respondentů (77,1%) chce do manželství vstoupit, byť někteří až potom, co budou žít se svým partnerem „na zkoušku“. Tato doba poznávání by pro většinu respondentů (74,3%) měla být delší než dva roky. Více než polovina respondentů (55%) vnímá manželství jako posvátnou instituci a pro téměř 53% respondentů znamená život ve spokojeném manželství nejdůležitější životní hodnotu. To, že mladí lidé přisuzují manželství morální hodnotu, vyplývá i přesvědčení, že 76% respondentů se domnívá, že má smysl, aby se lidé brali, i když neplánují děti. Mezi nejdůležitější vlastnosti partnera patří podle dotazovaných mužů i žen vzájemná úcta a uznání (46,8%), dobrý vztah k dětem (33,9%) a tolerantnost (33,9%).

Výsledky našeho výzkumu se až na pár výjimek shodují s výsledky předchozích šetření. Jako ideální věk vstupu do prvního manželství zvolily ženy průměrný věk 26,5 let a muži 28,5 let. V průzkumu Mladá generace z roku 1997 pak ženy odpověděly 23,5 roku a muži

26,5 roku. Na otázku, zda je narození dítěte důvodem k uzavření sňatku zvolilo 42,2, % respondentů odpověď „určitě nebo spíše ano“. V průzkumu Mladá generace odpovídali respondenti na podobnou otázku a více než 80% z nich si myslí, že lidé, kteří chtějí mít dítě, by se měli vzít. Do manželství chce dříve nebo později vstoupit 77% našich respondentů, ale z průzkumu Mladá generace je to celých 90%.

Demografové se obávají toho, že se část mladých svobodných lidí přibližuje k takové věkové hranici, za níž se již bude odkládání vstupu do manželství častěji měnit v trvalé odmítnutí sňatku. Prostě proto, že od určitého věku už lidé své zvyky a chování obtížně mění nebo je už ani měnit nechtějí. Výsledky našeho výzkumu ukazují, že stále ještě většina respondentů do manželství vstoupit chce, i když je to už o 13% dotázaných méně než v roce 1997.

Ukázalo se tak, že i když manželství a rodina ztratily část svého postavení, zůstávají i nadále důležitým sociálním zázemím pro život jednotlivců. Rozhodnutí, zda vstoupit či nevstoupit do manželství nezáleží, dle našeho názoru, jen na samotných respondentech, ale také na sociální politice našeho státu, která v tuto chvíli pro mladé rodiny moc příznivá není.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana et al., 2002. *Manželství a rozvody: praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. Praha: Linde, 104 s. ISBN 80-86131-34-4.

FIALOVÁ, Ludmila et al., 2000. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 163 s. Studie Slon, sv. 24. ISBN 80-858-5087-7.

GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 207 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.

HAMPLOVÁ, Dana, 2000. Postoje k manželství a rodičovství. In: FIALOVÁ, Ludmila et al., *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 67-98. ISBN 80-85850-87-7.

HARTL, Pavel, 1993. *Psychologický slovník*. Vyd.1. Praha: Jirí Budka, 297 s. ISBN 80-901-5490-5.

HAYES, Nicky, 2003. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Překlad Irena Štěpaníková. Praha: Portál, 166 s. ISBN 80-717-8763-9.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, 2000. *Sňatek a paragrafy: platnost a neplatnost manželství, zasnoubení, formy sňatku, občanský sňatek, církevní sňatek a jejich průběh, překážka příbuzenství, bigamie, duševní poruchy, svatby s cizinci a v cizině*. Vyd.1. Praha: Computer Press, 76 s. Právní rady. ISBN 80-722-6396-X.

CHODĚRA, Oldřich, 2002. *Partnerství, manželství a paragrafy*. Vyd.1. Praha: Grada Pub., 107 s. ISBN 80-247-0217-7.

CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANDOUREK, Jan, 2001. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 285 s. ISBN 80-717-8535-0.

KAŠNÝ, Jiří, 2006. *Manželství v západní tradici: soubor kanonických studií*. Vyd. 1. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 103 s. Opuscula, 3. ISBN 80-704-0921-5.

- KATRŇÁK, Tomáš, 2010. *Na prahu dospělosti: partnerství, sex a životní představy mladých v současné české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Dokořán, 222 s. Bod. ISBN 978-802-1054-554.
- KOHOUTEK, Rudolf, 1998. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM, 181 s. ISBN 80-720-4064-2.
- KRATOCHVÍL, Stanislav, 2000. *Manželská terapie*. 3. rozšíř. vyd. Praha: Portál, 255 s. ISBN 80-717-8332-3.
- KUČERA, Milan, 2000. Demografické chování mladých lidí v České republice, jeho sledování v průzkumech, hodnocení reálné situace a vnější vlivy. In: FIALOVÁ, Ludmila et al., *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 7-28. ISBN 80-85850-87-7.
- KUČERA, Milan, 2000. Představy o postavení sňatku a narození dětí v životní dráze mladých lidí. In: FIALOVÁ, Ludmila et al., *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 45-66. ISBN 80-85850-87-7.
- MACEK, Petr, 2003. *Adolescence*. 2., upr. vyd. Praha: Portál, 141 s. ISBN 80-717-8747-7.
- MAŘÍKOVÁ, Hana, Miroslav PETROUSEK a Alena VODÁKOVÁ, 1996. *Velký sociologický slovník: I. svazek A-O*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 747 s. ISBN 80-718-4164-1.
- MAŘÍKOVÁ, Hana, Miroslav PETROUSEK a Alena VODÁKOVÁ, 1996. *Velký sociologický slovník: I. svazek P-Z*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1627 s. ISBN 80-718-4164-1.
- MATOUŠEK, Oldřich, 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 144 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), sv. 3. ISBN 80-858-5024-9.
- MOŽNÝ, Ivo, 1999. *Sociologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakl., 251 p. ISBN 80-858-5075-3.
- MOŽNÝ, Ivo, 2006. *Rodina a společnost*. Ilustrace Vladimír Jiránek. Praha: Sociologické nakladatelství, 311 s. Studijní texty (Sociologické nakladatelství), 38. sv. ISBN 80-86429-58-X.
- MUSIL, Jiří, 2005. *Sociální psychologie*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 126 s. ISBN 80-731-8292-0.

PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 203 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4734-705.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ, 1998. *Pedagogický slovník*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 328 s. ISBN 8071782521.

ŘEZÁČ, Jaroslav, 1998. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 268 p. ISBN 80-859-3148-6.

SINGLY, François de, 1999. *Sociologie současné rodiny*. Vyd. 1. Překlad Stanislav Štech, Ludmila Šašková. Praha: Portál, 127 s. ISBN 80-7178-249-1.

SOBOTKOVÁ, Irena, 2007. *Psychologie rodiny*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 219 s. ISBN 978-807-3672-508.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Vyd.1. Praha: Portál, 522 s. ISBN 80-717-8308-0.

VYMĚTALOVÁ, Simona, 2000. Partnerský vztah. In: FIALOVÁ, Ludmila et al., *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 99-133. ISBN 80-85850-87-7.

INTERNETOVÉ ZDROJE

ČESKO. Zákon č. 94 ze dne 4. prosince 1963 o rodině. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1963. [online]. [cit. 2013-02-5]. Dostupný také z:

<http://www.zakonycr.cz/seznamy/094-1963-Sb-zakon-o-rodine.html>

Český statistický úřad. In: *Život žen a mužů, analýza dat z publikace Zaostřeno na ženy a muže 2012*. [online]. © 2013 [cit. 2013-02-10].

Dostupný z: http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/1413-12-r_2012-10

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

abs.	absolutní
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
např.	například
rel.	relativní
Sb.	Sbírky
stál.	stálým
Σ	suma (řecký znak sigma)
χ^2	testové kritérium

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 - Pohlaví respondentů	44
Graf 2 - Věková skladba respondentů	45
Graf 3 - Rodinné poměry respondentů	46
Graf 4 - Typ budoucího soužití respondentů.....	48
Graf 5 - Věk pro vstup do manželství.....	51
Graf 6 - Uzavření sňatku bez souhlasu rodičů.....	53
Graf 7 - Narození dítěte jako důvod ke sňatku	54
Graf 8 - Doba poznávání před vstupem do manželství	55
Graf 9 - Sňatek bez dětí	56
Graf 10 - Výhody manželství	59
Graf 11 - Nevýhody manželství.....	61
Graf 12 - Vnímání manželství.....	62

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - Věková skladba respondentů	45
Tabulka 2 - Rodinné poměry respondentů	46
Tabulka 3 - Typ soužití v budoucnu	47
Tabulka 4 - Výpočet očekávaných četností k ověření hypotézy	48
Tabulka 5 - Výpočet očekávaných četností k ověření hypotézy II.....	49
Tabulka 6 - Výpočet testového kritéria	49
Tabulka 7 - Věk pro vstup do manželství	51
Tabulka 8 - Uzavření sňatku bez souhlasu rodičů	52
Tabulka 9 - Narození dítěte jako důvod k uzavření sňatku.....	54
Tabulka 10 - Doba poznávání před vstupem do manželství.....	55
Tabulka 11 - Sňatek bez dětí.....	56
Tabulka 12 - Předpoklady a vlastnosti životního partnera	58
Tabulka 13 - Výhody manželství.....	59
Tabulka 14 - Nevýhody manželství	60
Tabulka 15 - Vnímání manželství	62
Tabulka 16 - Hodnoty života	63

SEZNAM PŘÍLOH

PI - DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

Jsem studentkou UTB ve Zlíně a ráda bych vás poprosila o vyplnění mého dotazníku, který se týká názorů na manželství. Je zcela anonymní a bude sloužit jen pro účely mé bakalářské práce. Tímto vám moc děkuji za ochotu. Lenka Jüngerová

1. Pohlaví

- a) muž b) žena

2. Váš věk

3. Vyrůstal/a jsem v rodině

- a) úplně, s oběma rodiči
b) neúplně, s jedním rozvedeným rodičem
c) neúplně, se svobodnou matkou nebo svobodným otcem
d) s jedním rodičem a jeho novým partnerem
e) jiné (uved'te jaké)

4. Kterou z následujících variant preferujete?

- a) žít sám (a) bez stálého partnera
b) žít se stálým partnerem bez sňatku
c) žít se stálým partnerem na „zkoušku“ a později se vzít
d) manželství bez předchozího života na „zkoušku“
e) jiné (uved'te)

5. Jaký je podle vás ideální věk pro vstup do manželství?

- a) 20-24 let
- b) 25-28 let
- c) 29-33 let
- d) jiný věk (uved'te)

6. Uzavřeli byste sňatek i s partnerem (partnerkou), kterého by vaši rodiče neschvalovali a hrozilo by tak přerušlení vašich vzájemných vztahů?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) určitě ne

7. Považujete narození dítěte za důvod k uzavření sňatku?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) určitě ne

8. Jak dlouho by se měli lidé poznávat (chodit spolu) než vstoupí do manželství?

- a) do půl roku
- b) půl roku až rok
- c) jeden rok až dva
- d) více než dva roky

9. Myslíte, že má smysl, aby se lidé brali, i když neplánují děti?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) určitě ne

10. Za jak důležité považujete následující předpoklady a vlastnosti u svého životního partnera? (Označte v každém řádku křížkem dle svých preferencí)

Předpoklady a vlastnosti	Nejméně důležité	Méně důležité	Částečně ano i ne	Velmi důležité	Nejvíce důležité
spolehlivost					
atraktivita					
sexuální porozumění					
dobrý vztah k dětem					
inteligence, vzdělání					
smysl pro rodinný život					
dobré finanční zázemí					
vzájemná úcta a uznání					
společné náboženské přesvědčení					
tolerantnost					

11. Jaké výhody spatřujete v manželství? (Můžete označit i více možností)

- a) finanční jistota
- b) právní záruky majetkových vztahů
- c) bezpečné rodinné zázemí
- d) ideální prostředí pro výchovu dětí
- e) jiné (uved'te)
- f) žádné výhody nespátřuji

12. Jaké nevýhody spatřujete v manželství? (Můžete označit i více možností)

- a) společná finanční zodpovědnost
- b) omezení osobní svobody
- c) obtížný rozchod
- d) nedobrovolné trvání v soužití
- e) právní závazky k manželovi (ce)
- f) jiné (uved'te)
- g) žádné nevýhody nespátřuji

13. Manželství vnímáte spíše jako

- a) posvátnou instituci, vztah muže a ženy, kteří si slibují lásku, úctu, věrnost po celý život v dobrém i zlém
- b) zastaralou instituci, je to přežitek a zbytečný závazek
- c) praktickou instituci, zajišťující materiální potřeby a k vychovávání dětí
- d) jiné (uved'te).....

14. V čem podle vás spočívá větší hodnota? (Prosím označte v každém řádku křížkem dle svých preferencí)

Hodnoty	Nejméně důležité	Méně důležité	Částečně ano i ne	Velmi důležité	Nejvíce důležité
mít a vychovávat děti					
mít majetek a peníze					
mít kvalitní vzdělání					
žít ve spokojeném manželství					
být úspěšný v zaměstnání					

Děkuji za vyplnění.